

Regional Inriktning

Skyfall och kraftiga regn

22-04-28

Dokumentets historik

Dokumentstatus (Utkast/Granskningsgodkänd/Antagen))	Granskningsgodkänd Repr från regional samordningsgrupp (datum)	Antagen Regional chefsgrupp (datum)	Reviderad (datum)
Antagen	-	2022-04-28	--

Aktörer

Kommunerna i Stockholms län • Kustbevakningen • Länsstyrelsen Stockholm • Mellersta Militärregionen, Försvarsmakten
Polisregion Stockholm • Region Stockholm • SOS Alarm • Stockholms hamnar • Storstockholms brandförvar
Södertörns brandförsvarsförbund • Brandkåren Attunda • Trafikverket

www.samverkanstockholmsregionen.se • e-post: info@samverkanstockholmsregionen.se • twitter: [@samverkan_sthlm](https://twitter.com/samverkan_sthlm)

Innehållsförteckning

1. Inläsning	3
1.1. Om Samverkan Stockholmsregionen	3
1.2. Gemensamma regionala inriktningar som verktyg för regional samverkan	3
1.3. Läsanvisning och avgränsningar	4
1.4. Bakgrund	4
1.5. Beskrivningar av begrepp	7
1.6. Aktörer och ansvar	8
1.7. Åtgärder	11
2. Gemensam inriktande besluts - och åtgärdsplan Operativt stöd i aktiverat läge	15
2.1. Förberedande besluts- och åtgärdsplan	15
2.2. Hanterande – besluts- och åtgärdsplan	18
3. Samordnad kommunikation	20
3.1. Allmänt	20
3.2. Förberedande kommunikation	21
3.3. Hanterande kommunikation – Underlag för samordnade budskap	23
Bilaga: Modellbeskrivning	25

1. Inläsning

I del 1 av denna gemensamma regional inriktning beskrivs vad Samverkan Stockholmsregionen (SSR) och verktyget gemensamma inriktningar är. Del 1 innehåller även en bakgrund, beskrivningar av begrepp samt läsanvisning och avgränsningar för inriktningen. Översiktliga beskrivningar av aktörers ansvar i hanteringen av skyfall samt åtgärder som kan bli aktuella i hanteringen av skyfall finns också i denna del av inriktningen.

1.1. Om Samverkan Stockholmsregionen

Samverkan Stockholmsregionen är en aktörsgemensam satsning mellan 37 samhällsaktörer i Stockholmsregionen som vill verka för en trygg, säker och störningsfri region. Målet är gemensamma, leveranser som ger ökad effekt vid alla olika former av samhällsstörningar som regionen kan möta. SSR kan ses som en gemensam infrastruktur där gemensamma mål, processer, metoder och resurser underlättar och stödjer aktörerna i att nå övergripande mål och de konkreta leveranser som krävs för att åstadkomma skillnad i samhället vid samhällsstörningar. SSR ägs, drivs, bekostas och förvaltas gemensamt av dess medlemsorganisationer. Medlemskapet bygger på frivillighet och insikten att vi står starka tillsammans – varje enskild aktör har begränsat handlingsutrymme och resurser att hantera händelser och störningar i regionen.¹

1.2. Gemensamma regionala inriktningar som verktyg för regional samverkan

En förberedd gemensam regional inriktning syftar till att inom ett specifikt scenario eller en händelsetyp i förväg fastslå viktiga ramar och mål samt ett samlat agerande för aktörerna i Samverkan Stockholmsregionen. Detta för att förhindra och eller lindra oönskade konsekvenser till följd av händelser och skeenden som påverkar samhället. Den gemensamma regionala inriktningen ger vägledning i vad som kan behöva samordnas, vilken information som kan behövas till en samlad lägesbild och gemensam analys och ger ett förslag till målbild för det gemensamma arbetet. Genom processen för framtagandet diskuteras och klargörs gränssnitt i roller och ansvar samt prioriteringar i det gemensamma arbetet. En gemensam regional inriktning möjliggör ett samordnat och effektivt aktörsgemensamt agerande redan före den regionala samverkan går in i ett aktiverat läge.² När ett aktiverat läge väl är startat för hantering av en händelse utgör den gemensamma regionala inriktningen ett beslutsstöd för såväl samverkansstaben som för aktörerna i SSR. En avgörande förutsättning är att varje aktör omsätter inriktningen i egen verksamhet med egna åtgärder och rutiner; det är först då som den reella förmågan skapas.

Denna inriktning syftar till att utgöra stöd för samhällets samlade agerande inför, under och direkt efter ett skyfall eller ett kraftigt regn faller i Stockholms län. Dessa väderhändelser tenderar att uppstå plötsligt och även vid vädervarningar finns osäkerhet om exakt var nederbörden kommer att vara störst. Trots dessa förutsättningar är det möjligt att minska skyfalls och kraftiga regns oönskade konsekvenser genom aktörsgemensamt förberedande arbete samt koordinerade direkta åtgärder under och kort efter väderhändelsen.

För att inrikta det samlade arbetet att hantera dessa situationer krävs en gemensam målbild för vad som ska uppnås, tydliga prioriteringar samt samsyn kring hur det gemensamma arbetet bör bedrivas. Så långt som möjligt förbereds detta i genom framtagande och implementering av aktuellt dokument. Varje aktör i SSR ansvarar för implementering av dokumentet på det sätt de finner lämpligt i egen organisation.

¹ Se [Bilaga: modellbeskrivning](#) för utförligare beskrivning av vad SSR är.

² Se [Bilaga: modellbeskrivning](#) för utförligare beskrivning av vad ett aktiverat läge innebär.

Gemensamma synsätt behöver kompletteras med en insikt om att hastigt uppkomna händelser ofta kräver snabba beslut i ett läge där betydande osäkerhet råder. Snabba beslut om åtgärder som fattas koordinerat kan leda till ökad effekt av vidtagna åtgärder.

1.3. Läsanvisning och avgränsningar

Dokumentet är indelat i tre avsnitt. Avsnitt 1. *Inläsning* är lämpligt för inläsning och fördjupning, avsnitt 2. *Inriktande besluts- och åtgärdsplan* är skrivet för att vara ett stöd inför och i ett aktiverat läge med anledning av skyfall eller kraftiga regn samt ett underlag för att stödja den samordnade kommunikationen som avsnitt 3. *Samordnad kommunikation* mer detaljerat beskriver. Under avsnitt 2. *Inriktande besluts- och åtgärdsplan* och avsnitt 3. *Samordnad kommunikation* är åtgärderna uppdelade i undergrupper av förebyggande och hanterande åtgärder.

Denna regionala inriktning belyser i huvudsak den gemensamma hanteringen av skyfall och kraftiga regn i Stockholms län. Den gemensamma hanteringen består av samverkan mellan samhällets aktörer där inriktning, prioritering och koordinering av åtgärder och resurser genomförs enligt Samverkan Stockholmsregionens modell för samverkan.³ Inriktningen beskriver även åtgärder som enskilda aktörer bör vidta för att bidra till att den gemensamma hanteringen blir så effektiv som möjligt. Inriktningen behandlar inte översvämningar orsakade av höga flöden, höga vattennivåer i Mälaren eller högt vattenstånd i Östersjön även om skyfall och kraftiga regn kan medföra höjda flöden som i sin tur kan leda till högra vattennivåer i Mälaren eller höga flöden.⁴

Inriktningen avgränsas till att hantera de förberedande åtgärder som kan bli aktuella inför ett kraftigt regn eller ett skyfall och som är möjliga att vidta när en vädervarning utfärdas. Det är alltså ett krishanteringsperspektiv och därför beskrivs inte risk- och sårbarhetsanalyser, klimatanpassningsplaner och annat strategiskt arbete i denna inriktning annat än som kunskapsunderlag. Vissa förberedande åtgärder i denna inriktning är dock inte möjliga att vidta utan förberedelser i ett längre perspektiv som med fördel behandlas i sådana underlag.

1.4. Bakgrund

Aktörerna i Samverkan Stockholmsregionen beslutade den 9 september 2021 att formulera en gemensam regional inriktning kopplat till den gemensamma hanteringen av skyfall och kraftiga regn samt de eventuella översvämningar som följer. Arbetet startades upp och genomfördes av en gemensam arbetsgrupp⁵ enligt etablerad process för framtagandet av förslag till regional inriktning.⁶

Antalet skyfall har ökat senaste 20-årsperioden och mycket talar för att de kommer att fortsätta att öka.⁷ Konsekvenserna av ett skyfall är ofta relativt begränsade, men i tätbefolkade områden med mycket hårdgjorda ytor ökar risken för mer omfattande konsekvenser.⁸ Typiskt drabbas ett område likt en del av en stad under delar av ett dygn. Antalet skyfall väntas öka både i frekvens och intensitet i Sverige och i Stockholm som en konsekvens av klimatförändringarna.⁹ Det kan bli katastrofala följder av ett skyfall, som i Köpenhamn den 2 juli 2011 då skador för motsvarande nio miljarder svenska kronor uppstod eller som i Gävleborg och Dalarna den 17-18 augusti 2021 då skador för runt en halv miljard kronor uppkom.¹⁰ Även om de direkta skadorna är begränsade kan samhällspåverkan av ett

³ Se [Bilaga: modellbeskrivning](#) för Samverkan Stockholmsregionen utförligare beskrivning av modellen.

⁴ Under ombyggnationen av Slussen finns särskild rutin för Mälarens reglering. Länsstyrelsen är sammankallande och agerar efter larm och samråd med Stockholms Hamnar.

⁵ Arbetsgruppen som formulerade förslaget bestod av representanter från Polismyndigheten, Region Stockholm Hälso- och sjukvårdsförvaltningen och Trafikförvaltningen, Stockholms stad, Södertälje kommun, Huddinge kommun, Nacka stad, Haninge kommun, Salems kommun, Norrtälje kommun, Värmdö kommun, Sigtuna kommun, Vallentuna kommun, Lidingö stad, Trafikverket, Storstockholms brandförsvär och Länsstyrelsen.

⁶ Se [Bilaga: modellbeskrivning](#) för Samverkan Stockholmsregionen utförligare beskrivning av processen.

⁷ [Extremregn i nuvarande och framtida klimat Analyser av observationer och framtidsscenarioer](#), SMHI

⁸ [Tröskelvärden för konsekvensbaserade varningar version 1.3](#), SMHI

⁹ Se [Skyfallskartering över Stockholms län 2020-12-18](#), Länsstyrelsen och [Skyfall och översvämningar idag och i framtiden](#), SMHI

¹⁰ Se [Vägledning för skyfallskartering](#), MSB eller Skyfall för en halv miljard efter skyfallen i Gävle och dalarna, [SVT nyheter](#)

skyfall eller ett kraftigt regn bli omfattande. I avsnitt 1.4.1 listas exempel på samhällskonsekvenser som kan uppstå till följd av ett skyfall eller kraftiga regn.

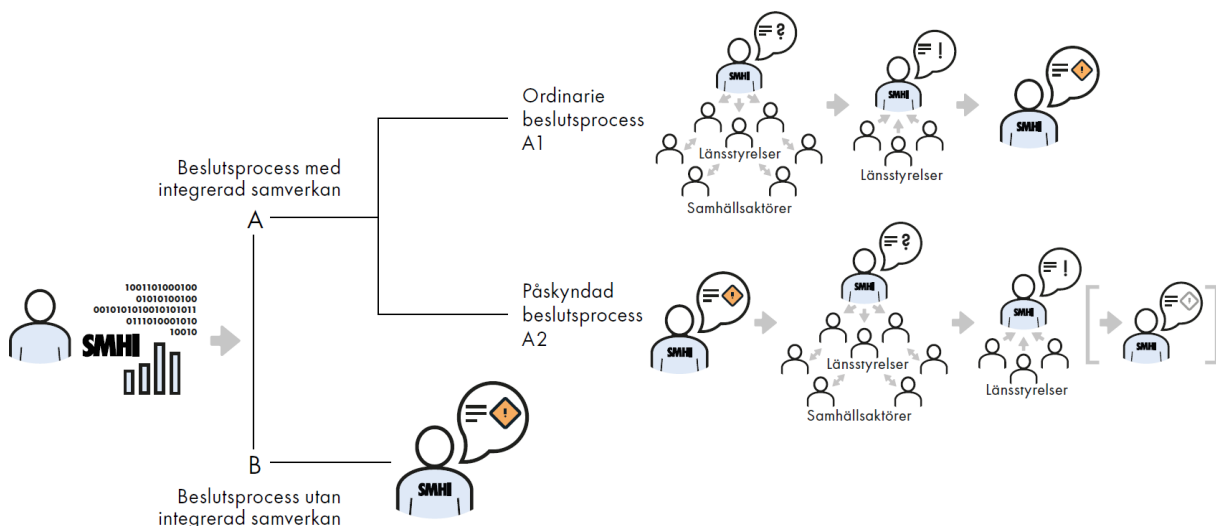
SMHI utfärdar konsekvensbaserade vädervarningar. Träffsäkra vädervarningar stödjer det regionala arbetet med kommunikation om kommande väder till allmänheten samtidigt som det gör aktörerna i SSR blir medvetna om kommande väder. SMHI utfärdar vädervarningar för regn när det väntas komma stora mängder regn under en viss tidsperiod. En *varning för regn* innebär prognos med ihållande regn över ett stort område och en *varning för skyfallsliknande regn* innebär prognos med kraftiga skurar som uppstår lokalt.¹¹

SMHI:s vädervarningar tas fram enligt två processer:

- A-process – omfattas av mindre regnmängd eller regn med lägre intensitet. SMHI publicerar vädervarning efter eller före samverkan mellan SMHI och länsstyrelserna.
- B-process – omfattas av större regnmängd eller regn med högre intensitet. I denna process publicerar SMHI vädervarning utan samverkan med länsstyrelserna.¹²

Dessa processer gäller formulerandet av konsekvensbaserade vädervarningar och beskriver samverkan mellan Länsstyrelsen och SMHI. Ett av skälen till att SMHI i de flesta fall publicerar en vädervarning för skyfallsliknande regn utan samverkan med länsstyrelserna är att det är svårt att förutsäga var och när skyfallsliknande regn inträffar.¹³

Figur 8. Ordinarie beslutsprocess och påskyndad beslutsprocess

Figur 1 (Källa: SMHI)

1.4.1. Exempel på samhällskonsekvenser av skyfall och kraftiga regn

I detta stycke listas exempel på konsekvenser av skyfall och kraftiga regn som i olika utsträckning behöver hanteras gemensamt. Vidare ges exempel på framgångsfaktorer och risker att beakta som baserats på erfarenheter från tidigare gemensam hantering samt enskilda aktörers erfarenheter. Flera exempel har sin grund i översvämningsproblematiken som uppstår vid skyfall.

Konsekvenser som påverkar länets invånares liv och hälsa:

- Människor kan vara i behov av undsättning exempelvis för evakuering eller utdelning av dryck och mat efter lång tid fast på tunnelbana, tåg eller i trafiken
- Ökad risk för dödsfall i olyckor som sker till följd av regnets konsekvenser till exempel drunkningsolyckor på platser där det normalt inte samlas vatten

¹¹ [Tröskelvärden för Konsekvensbaserade varningar version 1.3](#), SMHI

¹² Samverkan bedöms av SMHI inte motiverat av ett eller flera skäl. När det gäller skyfallsliknande regn är skälet osäkerhet i geografisk placering och snabbt förlopp.

¹³ För mer utförlig beskrivning av tröskelvärden för SMHI:s varningar för regn se avsnitt 8 Regn i SMHI:s [Tröskelvärden för Konsekvensbaserade varningar version 1.3](#)

- Behov av krisstöd till översvämningsdrabbade
- Människor kan bli sjuka till följd av förtäring av kontaminerat dricksvatten och/eller kontakt med kontaminerat vatten från bräddade vattensystem/ledningssystem/reservoarer eller kontaminerade vattentäcker

Konsekvenser som påverkar samhällets funktionalitet:

- Framkomlighetsproblem på vägar för kritiska funktioner i samhället (blåljuspersonal, transporter av kritiska varor och resurser)
- Framkomlighetsproblem på vägar ger upphov till förseningar för både människor och leveranser.
- Bräddat dagvattensystem och ytliga vattenflöden samt stående vatten i lågpunkter
- Bräddat spillvattensystem kan innebära att spillvatten orenat når till recipient och källare
- Omprioritering av resurser inom vatten och avloppsbolag (VA-bolag) och andra verksamheter i kommunen
- Störningar i regional hälso- och sjukvård samt kommunal vård- och omsorg. Exempelvis kan evakueringsbehov av patienter och brukare uppstå som en konsekvens av störningar i vatten- och elförsörjning
- Störningar i reningsprocessen av avloppsvatten ¹⁴
- Störningar i vattendistribution
- Störningar orsakade av eventuella elavbrott
- Indirekta skador i form av produktionsförluster, utryckningskostnader och trafikstörningar ¹⁵

Övriga skador eller konsekvenser:

- Stort informationsbehov till allmänheten
- Stort informationsbehov till översvämningsdrabbade
- Risk för minskat förtroende för offentliga aktörer och myndigheter till följd av prioritering av åtgärder mot samhällsviktiga funktioner
- Miljöskador om förorenad mark drabbas av översvämning
- Oljeutsläpp orsakade av bräddade dagvatten och oljeavskiljare
- Ökad risk för ras och skred i riskområden ¹⁶
- Risk för otjänligt vatten vid badplatser

1.4.2. Framgångsfaktorer för effektiv hantering

Nedan ges exempel på framgångsfaktorer för effektiv regional hantering inför, under och direkt efter ett skyfall.

Gemensamma:

- Tidigt tolka och analysera vädervarningar i syfte att skapa möjlighet till snabbt agerande
- Samordnad kommunikation inför, under och efter störning orsakat av skyfall eller kraftiga regn
- Regional samverkan för formulering av samlad lägesbild, koordinering av åtgärder och inriktning av gemensamt arbete
- Gemensamma antaganden och prioriteringar av åtgärder som exempelvis placering av översvämningsskydd och pumpar inom länet
- Tidig beställning av nationella översvämningsresurser från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), om dessa bedöms behövas
- Vid behov: kraftigt minska trafikmängden på vägarna genom att exempelvis stoppa och omdirigera trafik
- Varnings/signalsystem vid till exempel riskdrabbade vägar, så att avspärrning och omdirigering snabbt kan göras. Tydliga varningsåtgärder behövs vid riskområden, till exempel vid viadukter.
- Löpande inventering av påverkan eftersom förloppen är snabba

¹⁴ Normalt innebär skyfall eller kraftiga regn kraftigt ökande rensmängder för reningsverk vilket kan ställa till bekymmer i akuta skeden i pumpar på ledningsnätet, i inloppet och rensanläggningen och på sikt längre in i processen

¹⁵ Se [Pluviala översvämnningar – Konsekvenser vid skyfall över tätorter en kunskapsöversikt](#), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

¹⁶ Se Länsstyrelsens [webb-GIS](#). Bocka i Hälsa och säkerhet > SGI skred och erosion.

- Gemensam samverkansstab på förutbestämd plats för primärt drabbade aktörer för effektiv samverkan

Enskilda:

- Tidigt tolka och analysera vädervarningar
- Lokal samverkan för att tydliggöra lokala förutsättningar inför, under och efter störning. Kommunerna stämmer exempelvis av med berörda aktörer så som kollektivtrafikoperatörer, hamnar, skolor, vårdinrättningar, väghållare och fastighetsägare angående bland annat läge och prioriteringar. Lägesbilden på lokal nivå bidrar till den regionala lägesbilden före, under och efter störning
- Lokal koordinering av skyddsåtgärder – säkerställa att det finns resurser tillgängliga för verksamheter i högriskområden
- Tillgänglig lokal kunskap om särskilt utsatta platser i händelse av skyfall och kraftiga regn
- Löpande inventering av påverkan eftersom förloppen är snabba

1.4.3. Exempel på risker att särskilt beakta

- Operativt belastade organisationer kan tappa förmåga att prioritera samverkan och det regionala och gemensamma perspektivet
- Kan vara svårt att motivera proaktiva åtgärder
- Rädsla för att ta beslut och att agera på ofullständigt underlag
- Möten med kort inkallelsestid riskerar att bemannas av funktioner från olika nivåer i samverkanssystemet (verkställande, samordnande, inriktande) vilket kan leda till mindre effektiv samverkan

1.5. Beskrivningar av begrepp

I detta avsnitt beskrivs begrepp som används i denna inriktning.

- **Skyfall** är ett mångtydigt begrepp som används olika i olika sammanhang. Nedan följer två exempel för att ge en bild av vilka regnmängder ett skyfall innebär. Notera att det för denna inriktning inte är avgörande om en väderhändelse med mycket regn definieras som skyfall eller inte då inriktningens fokus är på de åtgärder som vidtas för att minska de oönskade konsekvenser ett skyfall eller ett kraftigt regn kan innebära.
 - o SMHI definierar ett skyfall som ett regn med minst 50 mm på en timme eller minst 1 mm per minut ¹⁷
 - o Svenskt Vatten använder termen skyfall för regn som överskrider den mängd som vatten- och avloppshuvudmännen (VA-huvudmännen) rekommenderas att dimensionera för. ¹⁸ Skyfall karakteriseras av lokal utbredning och snabbt förlopp
- Ett **kraftigt regn** definieras i denna inriktning som ett sådant regn som leder till liknande oönskade konsekvenser som ett skyfall medför men når inte upp till SMHI:s kriterier för skyfall.
- ”Begreppet **återkomsttid**, exempelvis 10-års- eller 100-årsregn, används för att beskriva sannolikheten för att ett skyfall ska inträffa och innebär att händelsen i genomsnitt inträffar eller överträffas en gång inom det givna tidsspännat” ¹⁹
- **Dagvatten** är regn-, spol- och smältvatten som rinner från hårdgjorda ytor som tak, gator, parkeringar och gårdar ²⁰

¹⁷ [Skyfall och rotblöta](#), SMHI

¹⁸ [Beredskapsplanering vid skyfall](#), Svenskt vatten Utveckling, Rapport 2017-03, Svenskt vatten och [Klimatanpassning – dagvatten och skyfall](#), Svenskt vatten

¹⁹ Citat från sida 8 i Länsstyrelsens [Rekommendationer för hantering av översvämning till följd av skyfall](#). För grafisk mer detaljerad beskrivning se sida 40-41 i Myndigheten för samhällsskydd och beredskap [Vägledning för skyfallskartering: tips för genomförande och exempel på användning](#).

²⁰ [Ordlista](#), Vattenmyndigheterna

- **Grundvatten** är en råvattenkälla som finns under jorden ²¹
- **Avloppsvatten** är allt använt, smutsigt vatten som når reningsverk via avloppsrören. Det består av spillvatten och i flera av de största städernas centrala delar, också av dagvatten och dräneringsvatten ²²
- **Spillvatten** är avloppsvatten från hushåll, skolor, arbetsplatser, handel och service, det vill säga allt som spolas ner i toalett eller avlopp ²³
- **Tillskottsvatten** kan vara felaktigt anslutet dagvatten från till exempel tak, grundvatten, inläckande sjö- eller havsvatten som genom fel och brister tränger in i spillvattenledningen. Tillskottsvatten belastar också spillvattenledningen om man tillåtit anslutning av husgrundsdräneringar ²⁴
- En **recipient** är en sjö, ett hav eller ett vattendrag som tar emot ("är recipient för") till exempel avloppsvatten från ett reningsverk ²⁵
- **Nödvatten** är vatten som distribueras till konsumenter på annat sätt än via ledningsnätet, exempelvis i tankar. Nödvatten ska hålla samma kvalitet som dricksvatten ²⁶
- En **väghållare** ansvarar för byggande och drift av en väg och kan vara staten, en kommun eller en enskild ²⁷

1.6. Aktörer och ansvar

Nedan beskrivs aktörers huvudsakliga ansvar i områden som kan påverkas i händelse av ett skyfall eller ett kraftigt regn.

1.6.1. Kommuner ²⁸

Ansvarar bland annat för:

- det kommunala vägnätet (för biltrafik och cykel och gångvägar)
- ledningsnätet för avloppsvatten och dagvatten – där väghållaren (kommunal, statlig eller privat) har ett avvattnande ansvar för sina ytor och VA-huvudmännen har ett avledande från bebyggelsen inklusive vägar
- identifiering av riskområden i kommunen samt plan för hur dessa ska hanteras
- samordning av kommunikation och åtgärder sker i enlighet med det geografiska områdesansvaret och med övriga aktörer i Samverkan Stockholmsregionen
- att vidta lokala åtgärder för att minska de negativa konsekvenserna av händelsen som t. ex.
 - o kommunicera aktuell och bekräftad information till allmänheten och fastighetsägare
 - o organisera krisstödsverksamhet
- att trygghetsskapande åtgärder kommer till stånd
- omledning av trafik på väg i vissa fall – delat ansvar med Trafikverket, räddningstjänsten, Polisen och Länsstyrelsen. Se åtgärderna 1.7.7 avstängning av väg, 1.7.8 Trafikdirigering och 1.7.9. omledning av trafik
- skola, förskola och barnomsorg
- äldreomsorg
- kontroll av vattenkvalitet på badplatser
- i vissa fall kontroll av dricksvattenkvalitet för enskilda och samfälliga vattentäkter eller i ledningsnätet

²¹ [Fakta om vatten – vattentermer](#), Svenskt vatten

²² [Fakta om vatten – vattentermer](#), Svenskt vatten

²³ [Fakta om vatten – vattentermer](#), Svenskt vatten

²⁴ [Tillsammans kan vi klimatsäkra samhället!](#), Svenskt vatten

²⁵ [Ordlista](#), Vattenmyndigheterna

²⁶ [Presentation som stöd i nödvattenplaneringen](#), Livsmedelsverket

²⁷ [Väghållaransvar](#), Trafikverket

²⁸ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap samt Socialtjänstlag (2001:453)

I händelse av extrem situation har vissa kommuner tillgång till en maskinpark som kan avropas för att kunna utföra röjningsarbete för att hantera massor med mera.

1.6.2. VA-huvudmän ²⁹

VA-huvudmän ansvarar bland annat för:

- i vissa fall drift av reningsverk
- vattenverkens vattenproduktion och distribuering av dricksvatten. Vattenproduktionen kan påverkas av skyfall och kraftiga regn ³⁰
- att reningsverk hanterar förbigång/bräddning vid flöden som överstiger reningsverkets kapacitet
- att minska risken för oönskade konsekvenser som bräddning av reningsverk och avloppspumpstationer
- vid skyfall och kraftiga regn samla fakta om orsaken till problem hos abonnenter samt kommunicera detta
- I vissa fall ledningsnät och pumpstationer

1.6.3. Kommunal räddningstjänst ³¹

Ansvarar bland annat för att:

- leda räddningsinsatser
- rädda liv och egendom
- bidra med första hjälpen-insatser
- förflytta människor från farlig miljö om detta är möjligt
- hålla allmänheten undan från att komma in i riskområden, med eller utan avspärrningsmateriel
- genomföra brandsläckning, losstaging eller andra räddningsåtgärder
- utfärda viktigt meddelande till allmänheten (VMA) – delat ansvar med Länsstyrelsen
- bemanna gemensam samverkansstab i för SSR ³²
- omleda trafik på väg i vissa fall – delat ansvar med Trafikverket, räddningstjänst, Polis och Länsstyrelsen. Se åtgärderna 1.7.7 avstängning av väg, 1.7.8 Trafikdirigering och 1.7.9 omledning av trafik

Räddningstjänsten kan även bidra i arbetet med att:

- begära stöd från MSB:s nationella översvämningsresurser – tillsammans med Länsstyrelsen
- bygga översvämningskydd
- leda bort vatten

1.6.4. Trafikverket

Ansvarar bland annat för:

- det nationella vägnätet (inklusive vissa gång och cykelvägar ³³) – väghållaren (kommunal, statlig eller privat) har ett avvattnande ansvar för sina ytor vilket medför ett ansvar att hålla brunnsgaller rena från skräp och slamsugna
- den nationella infrastrukturen för spårbunden trafik
- länets vägfärjor
- omledning av trafik på väg och järnväg – delat ansvar på väg med, kommun, räddningstjänst, polis och Länsstyrelsen. Se åtgärderna 1.7.7 avstängning av väg, 1.7.8 Trafikdirigering och 1.7.9. omledning av trafik

²⁹ Vatten och avfall är ett kommunalt ansvar som drivs i olika former efter beslut av kommunen, se [Svenskt vatten](#). Eftersom skyfall och kraftiga regn kan innebära kraftig påverkan på VA-verksamheter har de en egen rubrik trots att det inte är en aktör inom SSR.

³⁰ Vid skyfall skulle främst vattenproduktion på kort sikt drabbas genom att avloppsbräddningar samt stora mängder dagvatten troligtvis bidrar till mer suspenderade ämnen i råvattnet. På lång sikt leder skyfall och kraftiga regn till ökad mängd organiskt material som når våra intag med en viss fördröjning.

³¹ Lag (2003:778) om skydd mot olyckor 1 kap §2, 3 kap §8, 6 kap §2-4

³² Utifrån gemensam överenskommelse om bemanning av samverkansstab

³³ [Frågor och svar om cykelvägar](#), Trafikverket

- trafikinformation på väg och järnväg
- att bemanna gemensam samverkansstab i för SSR

1.6.5. Region Stockholm ³⁴

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen ansvarar bland annat för att:

- leda sjukvårdsinsatsen samt samverka med övriga aktörer
- bemanna gemensam samverkansstab i för SSR
- prioritering och dirigerings av patienttransporter ³⁵

Trafikförvaltningen ansvarar bland annat för:

- kollektivtrafikens drift – spår och vägbunden trafik samt viss sjötrafik
- information till allmänheten om kollektivtrafikens drift
- att bemanna gemensam samverkansstab i för SSR

1.6.6. Polismyndigheten

Ansvarar bland annat för:

- livräddande insatser
- trafikdirigering vid olycksplatser – delat ansvar med Trafikverket, räddningstjänst, kommuner och Länsstyrelsen. Se åtgärderna 1.7.7 avstängning av väg, 1.7.8 Trafikdirigering och 1.7.9. omledning av trafik
- att arbeta trygghetsskapande
- att arbeta riskminimerande
- att bemanna gemensam samverkansstab i för SSR

1.6.7. SOS Alarm

Ansvarar bland annat för:

- att ta emot SOS samtal och koppla in räddningstjänsternas och Polisens ledningscentraler till samtal där räddnings- och polisinsatser behövs
- ambulansdirigering
- att larma Länsstyrelsen vid händelser av regional eller nationell betydelse
- att bemanna gemensam samverkansstab i för SSR

1.6.8. Länsstyrelsen ³⁶

Ansvarar bland annat för att:

- säkerställa samordning av åtgärder och kommunikation inom det geografiska området
- bemanna samverkansstab i SSR
- tillsammans med gemensamma funktioner eller samverkansstab formulera och dela lägesbilder till aktörer i SSR samt vid behov till nationella myndigheter ³⁷
- begära nationellt stöd med översvämningsresurser från MSB och beredskap – tillsammans med räddningstjänsterna
- avropa insatser från frivilligresurser (exempelvis kan stöd med transporter ges av frivilliga flygkåren, Nacka-Värmdö räddningssällskap, frivilliga Automobilkårens Riksförbund, Sveriges bilkårers riksförbund och Motor och transportenhet Mälardalen)
- utfärda viktigt meddelande till allmänheten (VMA) – delat ansvar med räddningstjänsten

³⁴ Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)

³⁵ Det finns olika typer av transportenheter inom den prehospitla vården i Region Stockholm, exempelvis sjuktransport, transportambulans, ambulans och intensivvårdsambulans. Vilken typ av transportenhet som beställs beror alltid på patientens medicinska tillstånd och behov av vård eller omsorg. Det är regionens prioriterings- och dirigeringsenhet på SOS Alarm som avgör vilken typ av transportenhet som utför transporten ([källa](#)).

³⁶ Förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap
Förordning (2017:870) om länsstyrelsens krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap

³⁷ Utifrån gemensam överenskommelse om bemanning av samverkansstab

1.6.9. Stockholms Hamnar

Ansvarar bland annat för:

- att bevaka meteorologiska och hydrologiska prognoser
- att bevaka vattennivån i Mälaren
- att påkalla behov av för regional samverkan när vattennivån i Mälaren prognosticeras bli hög

1.6.10. Samverkan Stockholmsregionens gemensamma funktioner ³⁸

Gemensamma funktioner ansvarar bland annat för att:

- vid behov aktivera regional samverkansstab på förutbestämd plats tillsammans med Länsstyrelsen ³⁹
- genomföra kompletterande aktörsanalys för att säkerställa relevanta aktörer utöver förutbestämda deltar i samverkan ⁴⁰
- vid behov aktivera operatörsklustret
- Regional samverkanskoordinator (RSIB) leder samverkansstaben och fördelar arbetet i staben
- Regional kommunikationskoordinator (RKK) leder kommunikationssamordningen
- säkerställa att relevant information delas med övriga aktörer i Samverkan stockholmsregionen
- RSIB säkerställer att inriktande nivå delges lägesbild och ges förutsättningar att fatta nödvändiga beslut ⁴¹

1.6.11. SMHI

- Ansvarar för meteorologiska och hydrologiska prognoser
- Kan ge stöd i tolkning av väderprognoser
- Ansvarar för konsekvensbaserade vädervarningar i samverkan med länsstyrelserna
- Bemannar gemensam samverkansstab i för SSR

1.6.12. Privata fastighetsägare

- Kan komma att bli aktörer i regional samverkan vid skyfall och kraftiga regn
- Ansvarar för delar av det förebyggande arbete som ska skydda fastigheter från skador vid översvämningar

1.7. Åtgärder

I kommande avsnitt ges några exempel på åtgärder, och i vissa fall lagstöd för dessa åtgärder, som kan bli aktuella i händelse av skyfall och kraftiga regn i Stockholms län. I varje rubrik beskrivs om åtgärden är förberedande och eller hanterande. Listan är inte uttömmande utan ska läsas som exempel på åtgärder som kan bli aktuella inför, under och i direkt anslutning till ett skyfall eller ett kraftigt regn som identifierats i arbetet med framtagandet av denna inriktning. Notera att inga formella gemensamma beslut fattas, men med rätt representation i rätt forum finns förutsättningar för koordinerade, medvetna och väl avvägda beslut. De faktiska besluten måste alltid tas av respektive aktör. De gemensamma arenorna och processerna stödjer att detta sker effektivt. ⁴²

1.7.1. Identifiering av riskutsatta platser – förberedande åtgärd

Varje aktör bör säkerställa att aktuellt kunskapsunderlag (skyfallskarteringar, risk och sårbarhetsanalyser, översvämningsplaner och andra riskkarteringar) finns tillgängligt för beslutsfattare

³⁸ Regional samverkanskoordinator i beredskap (RSIB) och regional kommunikationskoordinator i beredskap (RKK).

³⁹ Räddningstjänst, SOS Alarm, Trafikverket, Region Stockholm (sjukvård- och trafik), Länsstyrelsen, Stockholm stad samt andra primärt berörda kommuner och Polismyndigheten

⁴⁰ Till exempel övriga kommuner, Kustbevakning, Försvarmakten, Säkerhetspolisen, Swedavia, entreprenörer i lokaltrafik, energibolag, nationella myndigheter som exempelvis MSB

⁴¹ Se [Bilaga: modellbeskrivning](#) för Samverkan Stockholmsregionen utförligare beskrivning av modellen, Uppdragsbeskrivning RSIB och RKK - finns hos samordningskansliet.

⁴² Se [Bilaga: modellbeskrivning](#) för Samverkan Stockholmsregionen utförligare beskrivning av koordinering av åtgärder för att uppnå effektiv gemensam hantering.

lokalt och regionalt. Notera att det finns kunskapsunderlag framtaget både på lokal och regional nivå som kan bli värdefullt i hantering av skyfall och kraftiga regn. Kunskapsunderlagen kan användas som stöd vid beslut av eventuella åtgärder som exempelvis placering av översvämningsskydd (pumpar och vallar) och omledning av trafik. Denna åtgärd syftar inte till att ta fram nya kunskapsunderlag utan den syftar till att använda befintliga kunskapsunderlag tillsammans med information om aktuellt läge inom eget ansvarsområde för att skapa aktörsegen och bidra till samlad lägesbild inför ett prognosticerat skyfall eller kraftigt regn.

1.7.2. Aktivera regional samverkan i SSR – förberedande och hanterande åtgärd

Den aktör som genom egen omvärldsbevakning får kännedom om att skyfall eller kraftiga regn riskerar falla i Stockholms län eller drabbas av skyfall och kraftiga regn påkallar regional samverkan i SSR enligt rutin. Detta för att möjliggöra effektiv samverkan mellan regionala aktörer, koordinering av åtgärder och samordning av kommunikationsinsatser. Samverkan i SSR genomförs enligt etablerad modell för samverkan och aktörerna bidrar med funktioner som har rätt mandat till rätt fora (exempelvis verkställande, samordnande, inriktande).⁴³

1.7.3. Begäran av nationella översvämningsskydd resurser från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap – förberedande åtgärd

Räddningsledaren har rätt att rekvirera nationella förstärkningsresurser med översvämningsskydd från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Behovet av nationella översvämningsskydd resurser till länet ska samordnas av Länsstyrelsen. De nationella översvämningsskydd resurserna består av 6000 meter barriärer, sandfyllningsmaskiner som fyller cirka 2000 säckar i timmen och 5 högkapacitetspumpar som pumpar 15 m³/min eller 20 m³/min vardera. Dessa resurser är tänkta att användas för att skydda samhällsviktig verksamhet när räddningstjänsternas resurser är uttömda.⁴⁴

1.7.4. Etablera kontakt med VA-aktörer – förberedande och hanterande åtgärd

Kommuner bör tidigt etablera kontakt med sina VA-aktörer. VA-aktörerna har kännedom om läget i verksamheten och på anläggningarna och är bäst på att bedöma sannolika konsekvenser om deras anläggningar drabbas av konsekvenser av ett skyfall eller ett kraftigt regn. Det är viktigt lokal kunskap både inför och under ett skyfall eller ett kraftigt regn.

Vid varningar om skyfall och kraftiga regn kan VA-huvudmän vidta strategiska förberedande åtgärder på vattenverk och reningsverk, exempelvis att motionera sandfilter, se över kemdosering och kanske beställa extra tömning av renscontainrar. Vissa VA-huvudmän kan påverka mängden vatten i ledningsnätssystem för dagvatten och spillvatten genom att stoppa eller begränsa flödet från ledningsnätssystemet till reningsverken eller brädda delflöden för att minska belastningen på reningsverken. I händelse av bräddade reningsverk genomför VA-aktörerna åtgärder för att minimera de oönskade konsekvenserna.

1.7.5. Inventering av tillgängliga översvämningsskydd resurser i länet – förberedande och hanterande åtgärd

I förberedelserna inför ett skyfall eller kraftigt regn bör varje aktör inventera och se till att samverkansresurser har tillgång till aktuell information om egen aktörs tillgängliga översvämningsskydd resurser. Denna information kan bli viktig när länets samlade förmåga ska beskrivas.

1.7.6. Byggande av översvämningsskydd – förberedande åtgärd

En möjlig åtgärd för att skydda känsliga platser från att drabbas av översvämning är att bygga eller placera ut översvämningsskydd. Det kan göras genom att bygga vallar, placera ut pumpar eller fylla sandsäckar för att täcka brunnar. Det är dock viktigt att notera att tillförsel av last på icke-stabilt underlag kan skapa ökad risk för skred. Vidare kan förändrade rinnvägar skapa förändrade

⁴³ Se [Bilaga: modellbeskrivning](#) för Samverkan Stockholmsregionen utförligare beskrivning av SSR:s samverkansnivåer.

⁴⁴ [Faktablad - MSB:s förstärkningsresurser för översvämning](#), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

förutsättningar nedströms. Planering och samordning krävs för att möjliggöra bedömning av var och hur omfattande översvämningsskydd kan byggas, både lokal och regional samverkan och planering kan bli aktuell. Mindre översvämningsskydd till exempel så kallade floodgates kan byggas för att skydda exempelvis garageinfarter och andra känsliga rinnvägar.

1.7.7. Pumpning av vatten – hanterande åtgärd

Kommuner, Trafikverket, Region Stockholm, enskilda fastighetsägare och verksamhetsutövare kan behöva pumpa bort vatten för att minska de oönskade konsekvenserna av ett skyfall eller ett kraftigt regn. Vid omfattande översvämningar när flertalet platser är i behov av pumpning av vatten är det viktigt med regional samordning och samverkan för att åtgärderna effektivt ska förbättra läget. Det är viktigt att vatten som pumpas inte skapar nya omfattande samhällsstörningar.

Vid översvämning i händelse av skyfall och kraftiga regn har räddningstjänsterna begränsad förmåga att begränsa skador eller leda bort vatten. Räddningstjänsterna förfogar i dag endast över pumpar vars kapacitet snabbt blir otillräcklig vid omfattande översvämningar, både när det gäller antal pumpar och pumpförmåga. En omfattande översvämning kan därför snabbt överstiga räddningstjänsternas förmåga. Vid omfattande översvämningar som drabbar många, till exempel vid ihållande skyfall, kan räddningstjänsterna behöva prioritera bland de hjälpsökande. Räddningstjänsterna kommer då att prioritera händelser där översvämningarna hotar liv, eller mot att skydda verksamheter som är avgörande för samhällets funktionalitet, före egendom.

1.7.8. Avstängning av väg – förberedande och hanterande åtgärd

Polismyndigheten beslutar i brådskande fall om en lokal trafikföreskrift i de fall beslut av kommunen eller Länsstyrelsen inte kan avvaktas. Polisen kan också stänga av en allmän väg, med stöd av mandatet i polislagens (1984:387) 22 § att dirigera trafiken, i kombination med Trafikförordningen 2 kap. 3 § (trafikanternas skyldighet att lyda en polismans anvisning för trafiken).

Av trafikförordningen (1998:1276), kapitel 10 kap. 14 §, framgår det att Polismyndigheten, om det behövs i samband med trafikövervakning, kontroll av förare och fordon eller trafikolyckor får besluta om trafikföreskrifter. Dessa föreskrifter innehåller bland annat särskilda trafikregler för en väg eller en viss vägsträcka till exempel förbud mot trafik med fordon eller med visst slag av fordon, begränsning av bredd eller längd på fordon, fordonståg eller last samt förbud eller påbud att svänga eller köra i viss riktning. Vidare framgår det av samma paragraf i trafikförordningen att ”den myndighet som har hand om väg- eller gatuhållningen inom området” kan besluta om föreskrifter med särskilda trafikregler för en särskild trafiksträcka ”om det behövs på grund av vägarbete eller liknande arbete eller under kortare tid på grund av skador eller risk för skador på vägen och på grund av annat som kan medföra fara eller hinder för trafiken” detta kallas även väghållarbeslut.

Länsstyrelsen fattar beslut om förbud mot trafik med visst eller vissa slag av fordon enligt förordning (1979:1082) om lokala trafikföreskrifter i vissa fall. Enligt första paragrafen i denna förordning får Länsstyrelsen snabba på beslut om lokala trafikföreskrifter trots i övrigt gällande bestämmelser om det behövs under eller som en följd av särskilt svåra väderförhållanden eller liknande omständigheter. Istället för att kungöras för allmänheten i Transportstyrelsens databas, författningssamling så sker denna kungörelse/information på snabbare sätt och i samverkan med berörda aktörer. Länsstyrelsen ansvarar för att förberett beslutsunderlag och rutin för detta finns.

Räddningstjänst har möjlighet att stänga av en allmän väg med stöd av sitt allmänna mandat i samband med en räddningsinsats, lag om skydd mot olyckor (2003:778), 6 kap. 2 §. Lagen tillämpas då räddningstjänst är beslutad. Detta görs då det finns behov av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt och då Polismyndigheten inte fattat det brådskande beslutet.

Trafikverket kan bara stänga av en allmän väg om det behövs:

- under kortare tid på grund av vägarbete eller liknande arbete,

- på grund av skador eller risk för skador på vägen

En kommun kan på samma sätt som Länsstyrelsen meddela lokal trafikföreskrift för att fatta beslut om ett förbud av en viss trafikantgrupp, vissa fordonsslag eller fordon med last av viss beskaffenhet.

1.7.9. Trafikdirigering – hanterande åtgärd

Polismyndigheten har huvudansvaret för trafikdirigering vid en olycksplats men räddningstjänsten kan stödja polisen med trafikdirigeringen med stöd av trafikförordningen (1998:1276) 2 kap 3§.

1.7.10. Omledning av trafik – förberedande och hanterande åtgärd

När Trafikverket, en kommun eller annan väghållare leder om trafik bör bl.a. följande tas i beaktande:

- Trafikvolym, kollektivtrafik samt lämpliga start- och slutpunkter för omledningsvägar
- Trafiksäkerhet på omledningsvägnätet, särskilt med hänsyn till oskyddade trafikanter
- Förekomst av bostäder, skolor, lekplatser längs omledningsvägnätet
- Framkomlighet och bärighet på omledningsvägnätet (även dispenstrafik och eventuella höjdbegränsningar)
- Vilka vägar som tillåts översvämmas utan åtgärder
- Om transport av farligt gods kan tillåtas på omledningsvägnätet ⁴⁵
- Inställningar och driftformer för eventuella trafiksinaler
- Genomförande av informationsinsatser till trafikanter och andra som berörs

1.7.11. Omlokalisering av kritisk verksamhet – förberedande åtgärd

Inventering och analys av vilken kritisk verksamhet inom egen aktörs ansvarsområde som är möjlig och önskvärd att omlokalisera inför skyfall och kraftiga regn.

1.7.12. Stöd till drabbade – hanterande åtgärd

Vid skyfall och kraftiga regn kan enskilda behöva stöd i olika former. I ett akut skede kan personer akut vara i behov av undsättning och transport från skadeplatser och olycksplatser. Vidare kan enskilda vara i behov av värme, dryck och information som gör det lämpligt att aktivera kommunala trygghetpunkter. Det kan även bli aktuellt med krisstödsinsatser för invånare som drabbats.

⁴⁵ Om transporter med farligt gods behöver ledas om bör detta göras enligt omledningsnätet för farligt gods.

2. Gemensam inriktande besluts- och åtgärdsplan

Operativt stöd i aktiverat läge

Denna del är uppdelad i tre avsnitt med olika fokus. Först den förberedande besluts- och åtgärdsplan för arbetet som genomförs i förberedelse inför ett kraftigt regn eller ett skyfall och därefter en besluts- och åtgärdsplan för det gemensamma arbetet under och i direkt anslutning till ett skyfall eller kraftiga regn. Aktörerna i SSR har enats om att använda termerna fakta, antagande och planeringsförutsättningar, inriktning och kommunikation när samlade lägesbilder formuleras. Utöver målbilderna för det gemensamma arbetet ger avsnitten stöd för vilka fakta och exempel på planeringsförutsättningar samt troliga inriktningar och sannolika kommunikationsåtgärder som blir aktuella inför och i händelse av ett skyfall eller ett kraftigt regn. Den tredje delen beskriver det kommunikativa arbete som sannolikt blir aktuellt inför, under och i direkt anslutning till ett skyfall eller ett kraftigt regn.

2.1. Förberedande besluts- och åtgärdsplan

Denna första del av inriktande besluts- och åtgärdsplan beskriver målbild, fakta, antaganden, inriktning och kommunikativt stöd för arbete som startas upp när det finns risk för skyfall eller kraftigt regn i Stockholms län. Aktörerna får kännedom om risken genom väderprognoser eller vädervarning från SMHI. Framförhållningen för vädervarning till skyfall eller kraftiga regn varierar, i normalfallet utfärdas vädervarningar ett till två dygn innan prognosticerat väder. Då skyfall är svårt att prognosticera kan varningar utfärdas med betydligt kortare framförhållning.

2.1.1. Målbild

Inför skyfall eller kraftiga regn som riskerar att få stor påverkan på samhället är samverkan och samarbete mellan olika aktörer essentiell för en framgångsrik hantering. En gemensam syn på beredskapsläge och nivå för samverkan är viktig. De samlade aktörgemensamma insatserna skall inriktas på att **rädda liv**, därefter **minska oönskade konsekvenser** av händelsen samt **säkra en trygg och snabb tillbakagång** till ett samhälle utan behov av gemensam krishantering.

2.1.2. Fakta – frågor att besvara när ett läge ska beskrivas

- Vilken påverkan på samhället finns i nuläget?
- När väntas nederbörden? Vilka mängder förväntas och under hur lång tid?
- Vilken typ av vädervarning har eller kommer att utfärdats? Sker samverkan med SMHI?
- Hur har vädret sett ut tidigare? Är marken mättad med vatten?
- Finns det tid att styra om trafikflöden på vägarna?
 - o För att effektivt styra trafikflöden på vägarna behövs åtgärder före 05:30 respektive 14:00 på eftermiddagen på veckodagar – kommuniceras förändrad eller minskad framkomlighet senare hinner majoriteten av vägtrafikanterna inte anpassa sitt resande med risk för köer som konsekvens
- Finns det tid för att styra om trafikflöden för busslinjer eller hela trafikområden? Finns det fog för att ställa in viss spårtrafik och/eller stänga vissa stationer?
- Vilka mängder översvämningsskydd och vilken pumpkapacitet finns att tillgå? Har inventering av översvämningsskydd och pumpkapacitet gjorts?
- Har underrättelse skrivits i WIS? ⁴⁶
- Något särskilt som påverkar den gemensamma förmågan att hantera händelsen?
 - o Status: tillgång till operativ personal (räddningstjänsternas personal, hög sjukfrånvaro i organisationer, semesterperiod, finns förmåga att bygga översvämningsskydd med exempelvis hjullastare och sand)

⁴⁶ WIS är en portal för Sveriges krisberedskap där aktörer delar information före, under och efter samhällsstörningar. Mer information finns på [MSB.se](https://www.msb.se).

- Finns kända hinder i infrastruktur (sker ombyggnation eller underhållsarbeten och hur påverkas dessa)?
- Finns tillgängliga kunskapsunderlag om riskutsatta platser och om hur vatten leds (skyfallsvägar) hos rätt funktioner?

2.1.3. Antaganden, analys och planeringsförutsättningar – på förhand identifierade exempel

- Det är ofta svårt att med god tidsmässig framförhållning ge prognos för var i regionen kraftiga regn och skyfall faller
- Mobilisering av resurser i länet försvåras om länets samlade förmåga att hantera konsekvenserna av skyfall eller kraftiga regn är nedsatt (exempelvis på grund av störningar i kommunikationsmedel eller hög personalfrånvaro)
- Det kan vara en utmaning att i ett förberedande skede vidta åtgärder som inte med säkerhet kommer att behövas. Till exempel beslut om när personer ska lägga ordinarie arbetsuppgifter åt sidan
- Vid översvämningsproblematik uppstår ett behov av operativ samordning både för lägesbildsdelning som säkerställer blåljusframkomlighet och även för operativ samordning av resurser som till exempel översvämningskyddskoordinering och behov av krisstöd till drabbade
- Hälso- och sjukvården riskerar påverkas på många plan, exempelvis för transporter av eller till personer, varuleveranser till och från sjukhus och vårdinrättningar samt driftproblematik på sjukhus
- Skyfall innebär ofta även åska som innebär ökad risk för strömbortfall vilket bland annat kan höja risken för automatlarm och andra brandtillbud samt orsaka driftavbrott på pumpar och leda till störningar i it- och telekommunikation

2.1.4. Inriktning

Gemensamt arbetar aktörerna i SSR mot målbilden, se 2.1.1., genom att:

- tidigt tolka och analysera vädervarningar i syfte att skapa möjlighet till snabbt agerande
- verka för gemensam uppfattning av utmaningar, beredskapsläge och lämplig nivå på samverkan
- verka för samsyn gällande när aktörerna vill agera samfällt för att kraftigt begränsa/styra om trafiken innan trafiktoppar och svårartade omständigheter i trafiken i syfte att förebygga oönskade konsekvenser
- agera på ett sätt som skapar förtroende för samhällets agerande
- samordna kommunikationen till allmänhet och andra målgrupper
- säkra grundläggande samhällsfunktioner, människors hälsa och stora samhällsvärden
- säkerställa att aktörer som inte är medlemmar i SSR men trots det är del av gemensam hantering är inbjudna till relevanta samverkansfora och hålls underrättade när information delas i händelsen

Varje aktör arbetar mot målbilden, se 2.1.1., genom att:

- säkerställa deltagande med rätt mandat i gemensamma forum (verkställande, samordnande och inriktande)
- säkerställa att vädervarning eller prognos från SMHI når berörda funktioner i egen organisation och berörda invånare. Vädervarningen fungerar som startsignal för ett arbete att bedöma vilka åtgärder som kan behöva vidtas i egen organisation.
- bedöma aktuellt läge vid kända platser och objekt som är särskilt riskutsatta för översvämnning vid skyfall och kraftiga regn. Använd eget eller andras kunskapsunderlag. Detta underlag behöver aktörens samverkansperson ha tillgång till för bidrag till samlad regional lägesbild
- inventera och skapa möjlighet att tillse nödvatten till de verksamheter som kan komma att behöva det

2.1.5. Samordnad kommunikation

Se även avsnitt 3.2. I den förberedande åtgärdsplanen är *förebyggande kommunikation* en avgörande del. Förståelsen för samhällets ansvar och den enskildes ansvar och vilka åtgärder man kan vidta för att minska konsekvenserna behöver kommuniceras i förväg, dvs *innan* ett skyfall inträffar.

Inför en situation med skyfall och ev. översvämningar behövs snabb och vägledande kommunikation för att:

- varna invånare för risken för skyfall, som kan innebära risk för liv och hälsa. Ge råd för att människor i möjligaste mån ska kunna undvika fara och risker.
- varna trafikanter för risker och tidigt ge möjlighet att välja alternativa färdvägar (vägtrafik, kollektivtrafik)
- ge råd till fastighetsägare och invånare om hur de kan hantera situationen för att minska risker och konsekvenser
- ge tydlig information om det egna personliga ansvaret och var man ska vända sig för stöd och information, samt skapa förståelse för att insatser behöver prioriteras

2.2. Hanterande – besluts- och åtgärdsplan

Denna del av inriktande besluts- och åtgärdsplan är ett stöd i den gemensamma hanteringen under eller i närtid efter ett skyfall eller ett kraftigt regn. Först beskrivs en målbild därefter är stödet utformat efter den gemensamt beslutade fyrfältsmodell för samlad lägesbild och gemensam inriktning som används inom SSR.

2.2.1. Målbild

De samlade aktörsgemensamma insatserna bör, i ett högt tempo med stor rörlighet i tid och rum inriktas på att inledningsvis **rädda liv** därefter **minska direkta oönskade konsekvenser av händelsen** samt avslutningsvis **säkra en trygg och snabb återgång till ett samhälle** utan behov av gemensam krishantering.

2.2.2. Fakta – stödfrågor för att formulera ett faktaläge:

- Vad har det inträffat och var har det hänt? Finns bekräftad information att hänvisa till?
- Vilken omfattning har konsekvenserna fått, till exempel skador och/eller skadade? Har särskilt sårbara grupper drabbats?
- Vad har aktörerna gjort? Till exempel pågående aktiviteter och åtgärder
- Vilka gemensamma åtgärder har vidtagits inom ramen för SSR? Till exempel inkallning, samverkansstab, kommunikationsvägar o.s.v.
- Bräddas dag- eller spillvattensystem och i så fall var?
- Vilka behov av stöd behöver de mest belastade aktörerna?
 - o Behövs det personal till att placera ut översvämningsskydd eller andra åtgärder?
- Vilka resurser finns att tillgå?
- Finns behov av ytterligare aktörer i samverkan?

2.2.3. Antaganden, analys och planeringsförutsättningar – på förhand identifierade exempel

- Är nederbörden större än ett 10-årsregn fylls merparten av tätbebyggda områdens avloppssystem med översvämningssympromatik som möjlig konsekvens
- Mycket stor belastning på ett antal aktörer över en längre tid
- Behov av prioritering av insatser på grund av resursbrist
- Påfrestning på trafiken i regionen och ett behov av samordning för återtagande av kollektivtrafik
- Påverkan på samhället och samhällsviktig verksamhet utifrån störningar i väg och spårbunden trafik
- Hög belastning på larm- och journummer (exempelvis 112) en tid framöver
- Stort behov av information och råd till invånare i påverkade områden
- Eventuellt fortsatt behov av meteorologiska och hydrologiska prognoser från SMHI
- Risk för påverkan för människors liv och hälsa då exempelvis medborgare i behov av vård i hemmet, inte nås av förväntad vårdinsats. Avser såväl prehospital verksamhet som avancerad sjukvård i hemmet
- Risk för kontaminerat vatten som blir otjänligt för medborgarna att dricka – behov av nödvatten och risk för ökat sjukvårdsbehov
- Osanitära händelser som riskerar medborgarnas hälsa i förlängningen
- Evakueringsbehov på vårdinrättningar för att vattendistribution inte fungerar eller att avflöde av vatten skadar drift för verksamhet

2.2.4. Inriktning

Gemensamt arbetar aktörerna i SSR mot målbilden, se 2.2.1., genom att tillsammans:

- aktivera regional samverkan för samordning, inriktning och samordnad kommunikation
- bidra till att formulera en samlad lägesbild som uppdateras efter behov
- dela och vid behov sammanställa underlag till stöd för prioritering av åtgärder
- informera allmänheten tidigt och fortgående – överväg tidigt nyttjande av viktigt meddelande till allmänheten (VMA) eller myndighetsmeddelande, se kommunikation

- kommunicera och upprepa informationsdelningsrutiner och reservrutiner vid störningar
- upprätta och kontinuerligt dela egen aktörs lägesbild till berörda aktörer för att upprätthålla gemensam lägesbild
- stödja räddningstjänstens insatser för att rädda liv och begränsa skadorna från det kraftiga regnet
 - o Framkomlighet för räddningstjänst (webbGIS skikt, vilka vägar blir avstängda)
- stödja hälso- och sjukvårdens insatser för att rädda liv för att samordna resurser för att möta de mest akuta hjälpbehoven
- kommunicera samordnade budskap och säkerställ att invånarna får information för att kunna ta egna beslut och trygga sin egen situation, samt skapa förtroende för myndigheternas åtgärder
- arbeta för att säkerställa att berörda nyckelaktörer utanför SSR är involverade i samordningsarbetet på rätt nivå (regionalt eller lokalt)

Varje aktör arbetar mot målbilden, se 2.2.1., genom att:

- arbeta för att säkerställa att kritiska funktioner i samhället upprätthålls och att ordinarie samhällsfunktioner, i möjligaste mån, upprätthålls eller snarast återupptas
- med stöd i tillgängliga kunskapsunderlag försöka identifiera ännu oupptäckta riskområden
- agera på ett sätt som skapar förtroende för samhällets agerande
- bedöma om risken för skred i någon del av länet förändrats med anledning på mängden vatten i marken

Prioriterade åtgärder:

- Aktivera regional samverkan för samordning, inriktning och samordnad kommunikation
- Gemensamt formulera samlad lägesbild
- Vid behov sammanställa underlag till stöd för prioriteringar
- Samordnad kommunikation med samordnade budskap till allmänhet och andra målgrupper
- Informera allmänheten tidigt och fortgående – Överväg tidigt nyttjande av viktigt meddelande till allmänheten (VMA), se avsnitt 3.3 Hanterande kommunikation
- Kommunicera och upprepa informationsdelningsrutiner och reservrutiner vid störningar

Ytterligare åtgärder som kan bli aktuella:

- Dricksvattenförsörjning behöver säkras – säkerställ att sårbara grupper får tillgång till rent dricksvatten
- Arbete för att säkra nödvattenförsörjning
- Initiera kontroller av dricksvatten och informera om kokningsrekommendationer vid behov
- Arbete för att säkerställa att nödvändiga leveranser till kritisk verksamhet. Gällande akutsjukhusens drift avser det blåljusverksamhet, andra patienttransporter, materialförsörjning samt avfallshantering
- Förberedelser för eventuella evakueringsbehov av patienter - om inkommande vattenledningar slås ut in till sjukhusen. Säkerställ att rutiner för detta är kända
- Förberedelser för störningar i elförsörjning till kritisk verksamhet – exempelvis tillgång till reservkraft och batteribackup. Det kan exempelvis behövas vid vårdcentraler, närakuter samt akutsjukhus

2.2.5. Samordnad kommunikation

Se avsnitt 3.3.

3. Samordnad kommunikation

3.1. Allmänt

Vägledande och samordnad kommunikation till allmänheten är en väsentlig del av hanteringen när störningar inträffar som påverkar samhället och den enskilde. Kommunikationsinsatserna ska stödja och underlätta hanteringen av en händelse, men också tillgodose de informationsbehov som finns och skapa förtroende för myndigheternas åtgärder.

Kommunikation behöver ske redan i ett *förberedande* skede för att informera om det ansvar som ligger på den enskilde, om vikten av att förbereda sig och var information och stöd finns att hämta i situation där samhället inte fungerar som vanligt. Förberedande information och kommunikation beskrivs i avsnitt 3.2.

När skyfall eller kraftiga regn leder till konsekvenser som påverkar till exempel fastighetsägare, trafikanter och andra målgrupper finns behov av snabb kommunikation om hur man bör agera, exempelvis i form av varning, uppmaningar och råd, samt information om myndigheternas åtgärder. Underlaget för samordnad kommunikation ska utgöra en övergripande inriktning för kommunikationsfunktioner, men här finns även exempel på generella budskap som kan användas.

3.1.1. Mål med kommunikationen

Målet med den *förberedande* kommunikationen inför skyfall och kraftiga regn är att:

- göra invånare medvetna om vädervarning för skyfallsliknande regn kan inträffa
- göra invånare medvetna om att de har ett eget ansvar och att de behöver förbereda sig
- ge råd om hur man kan förebygga och minska riskerna för översvämning

Vid skyfall och kraftiga regn som får stor påverkan på samhället är målet med kommunikationen att:

- bidra till att invånarna förstår situationen, och agerar för att säkra sitt eget liv och hälsa, samt att i möjligaste mån skyddar sin egendom
- säkra att allmänheten får information för att kunna agera självständigt för att trygga sin egen situation och inte belasta samhället mer än nödvändigt
- skapa förståelse för hur samhället hanterar och prioriterar vid kraftigt regn och skyfall
- ge råd om hur allmänhet, fastighetsägare, resenärer och andra kan göra för att hantera situationen

3.1.2. Metod

Kommunikationsarbetet bygger på tydliga budskap som samordnas mellan berörda aktörer för att uppnå effekt i hanteringen av händelsen. Grundbudskapen är övergripande och kan användas redan i ett tidigt skede, innan mer detaljerad information finns. Särskilda avstämningar kring budskap och kommunikativ inriktning genomförs utifrån behov och aktuell situation. Om information snabbt behöver nå ut till många finns möjlighet att gå ut med ett Viktigt meddelande till allmänheten (VMA) eller regionalt myndighetsmeddelande.

3.1.3. Målgrupper

- Fastighetsägare, som kan drabbas om skyfall leder till översvämningar
- Allmänheten - personer som verkar och vistas i Stockholmsregionen (berörda kommuner)
- Resenärer i kollektivtrafiken och trafikanter i vägtrafik
- Personer med särskilda behov och verksamheter som ansvarar för stöd och omsorg om dem.
- Medier
- Aktörer i regionen

3.1.4. Kanaler

- Sveriges radio P4 Stockholm och övriga lokalkanaler och medier
- Viktigt meddelande till allmänheten (VMA), via SOS Alarms krisberedskapsfunktion.

- Myndighetsmeddelande (kan samordnas regionalt med till exempel Länsstyrelsen som avsändare)
- 113 13 och krisinformation.se (för samlad myndighetsinformation och generella råd)
- 114 14 - Polisens nationella informationsnummer
- Aktörernas hemsidor och sociala mediekanalet (kontinuerlig uppdatering om läget och råd)
- Lokala upplysningsnummer och jourtelefoner
- 1177 för sjukvårdsrådgivning med anledning av kontaminerat vatten eller annat som påverkat hälsa till följd av skyfallet

3.2. Förberedande kommunikation

Skyfall och kraftiga regn kan leda till påfrestningar för samhället och för individen. En förutsättning för att invånarna ska kunna klara konsekvenserna så bra som möjligt är att öka kunskapen om vad samhället ansvarar för och att den enskilde har ett eget ansvar vid en kris. Förberedande kommunikationsinsatser behövs *innan* ett skyfall inträffar för att sprida kunskap om individens eget ansvar och även råd om hur man förbereder sig för ett elavbrott

3.2.1. Mål för förberedande kommunikation – inför ett skyfall eller ett kraftigt regn

- **Nå invånarna med vädervarning**
Om myndigheterna i förväg vet att ett oväder är på väg och att det finns risk för skyfall - kommunicera aktivt om hur allmänheten kan förbereda sig och hur de kan hålla sig informerade. Sprid vädervarning i så god tid som möjligt och kommunicera vilka risker skyfallet kan innebära, för liv och hälsa, för fastigheter och konsekvenser för väg- och kollektivtrafik. Vid en allvarlig vädervarning finns möjlighet till ett gemensamt myndighetsmeddelande.
- **Öka individens kunskap och förmåga att ta eget ansvar och beredskap**
Allmänheten och den enskilde behöver ha förståelse för att de vid kraftigt regn som kan leda till stora vattenmängder och översvämningar har ett eget ansvar och att samhällets insatser behöver prioriteras. Förberedda invånare bidrar till att minska risker för liv och hälsa, och till att skador kan minskas. Detta behöver kommuniceras genom förberedande kommunikationsinsatser.
- **Ge praktiska råd för hur invånarna kan förbereda sig**
Det bör finnas råd i aktörernas kanaler om hur invånarna kan förebygga och minska konsekvenserna av ett skyfall, och vad man kan göra för att hantera situationen *under* ett skyfall som leder till översvämning.

3.2.2. Övergripande budskap/kommunikation – grundläggande budskap som kan användas

Informera om samhällets och den enskildes eget ansvar

- Skyfall/kraftiga regn kan leda till problem med stora vattenmängder och på vissa håll översvämningar i till exempel privata fastigheter och i lokaler
- Håll dig informerad om SMHI utfärdar en vädervarning för skyfall /kraftiga regn, så att du vet om du kan komma att påverkas. Följ vädervarningar på smhi.se
- Vid ett skyfall behöver räddningstjänsten i första hand prioritera sina insatser till att rädda liv och hälsa samt samhällsviktig verksamhet. Det är därför viktigt att du känner till vad som är ditt eget ansvar, hur du kan förbereda dig och vad du kan göra själv (se avsnitt 3.2.3, länka aktuella råd hos t.ex. kommunen)
- Stora regnmängder kan orsaka problem för vägtrafik och andra kommunikationer. Åk inte ut på vägarna innan du har kontrollerat eventuell påverkan och problem för framkomlighet. Planera din resa, ta god på dig, ha beredskap för alternativa färdvägar
- Om du planerar åka i kollektivtrafiken – innan du reser, se aktuell trafikinformation på sll.se
- Följ råd från din kommun, ditt vattenbolag och räddningstjänsten om hur du ska agera

3.2.3. Exempel på förberedande råd till husägare

Det här kan du förbereda för att minska risken för skador på ditt hus och din egendom

- Vid förvaring i källarförråd, placera sakerna så högt du kan
- Håll rent i stuprör, hängrännor, brunnar och dräneringsrör
- Kontrollera att källarfönster är täta så att inget vatten kan rinna in
- Installera en avstängningsbar golvbrunn, backventiler på avlopp, pumpar, pluggar för ledningar till tvättställ och vattentätt lock över toaletten
- Se över enskild brunn, dricksvattenanläggning och enskild avloppsanläggning som kan påverkas vid högt stående vatten. Vänd dig till din kommun för råd

Exempel på underlag för förberedande kommunikation:

- [Förbered dig för en översvämning](https://www.krisinformation.se) (krisinformation.se)
- [Förebygg översvämningar](#) från Stockholm Vatten och avfall
- [Så skyddar du dig och din fastighet från Länsstyrelsens i Stockholms län](#)

3.3. Hanterande kommunikation – Underlag för samordnade budskap

Kompletteras med situationsspecifika och aktörers egna budskap utifrån den aktuella situationen.

3.3.1. Mål för kommunikation vid skyfall och kraftiga regn

Vid skyfall och kraftiga regn som får stor påverkan på samhället är målet med kommunikationen att:

- ge råd om hur allmänhet, fastighetsägare, resenärer och andra kan göra för att hantera situationen
- bidra till att invånarna agerar på ett sätt som stärker samhällets åtgärder
- säkra att allmänheten får information för att kunna agera självständigt för att trygga sin egen situation och inte belasta samhället mer än nödvändigt. Detta innebär till exempel att minska belastningen på 112 och kommuners journummer
- skapa förståelse för hur samhället hanterar och prioriterar vid kraftigt regn och skyfall
- minska risken för köer och olyckor i trafiken
- minska risken för påverkan på människors liv och hälsa genom att varna för kommande skyfall och ge råd för agerande
- ge råd om hur allmänhet, fastighetsägare, resenärer och andra kan göra för att hantera situationen

3.3.2. Övergripande budskap/kommunikation – grundläggande budskap som kan användas

Informera om läget och beskriv vad samhället gör:

- Myndigheterna arbetar tillsammans för att hantera situationen och för att ta hand om akuta problem som regnet orsakar, till exempel för trafik och viktiga samhällsfunktioner. Myndigheterna arbetar för att vi så snart som möjligt ska kunna återgå till normalläge
- Kraftigt regn/skyfall har medfört en besvärlig situation med stora problem med stora vattenmängder och på vissa håll översvämningar i till exempel privata fastigheter och i lokaler
- Räddningstjänsten måste prioritera sina insatser till att rädda liv och hälsa och samhällsviktig verksamhet. Det är därför avgörande att du känner till vad som är ditt eget ansvar och vad du kan göra själv (länka till aktuella råd hos till exempel kommunen)
- De stora regnmängderna har/kan orsaka problem för vägtrafik och andra kommunikationer. Åk inte ut på vägarna innan du har kontrollerat ev. påverkan och problem för framkomlighet. Planera din resa, ta god på dig, ha beredskap för alternativa färdvägar
- Om du måste åka i kollektivtrafiken - följ aktuell trafikinformation på sll.se
- Trafikverket och kommuner i Stockholmsregionen arbetar för att skapa framkomlighet. Större vägar och högt trafikerade gator prioriteras i första hand (kommuner kompletterar med sina prioriteringar)
- Följ råd från din kommun, ditt vattenbolag och räddningstjänsten om hur du ska agera

3.3.3. Hänvisningar och hjälp att hitta bekräftad information – till invånare

- Följ väderleksrapporten på www.smhi.se
- För information om läget och åtgärder i din kommun, besök kommunens informationskanaler.
- Lyssna på lokalradion, t ex P4 Stockholm, för aktuell information
- Information om läget i kollektivtrafiken – sl.se, för vägtrafik/läget på vägarna, se trafiken.nu/stockholm
- [Så skyddar du dig och din fastighet](#) (Länsstyrelsens råd)
- Hänvisa till aktuella råd hos räddningstjänsten eller kommunen
- Krisinformation.se: [Om det blir översvämning](#) - vad du kan göra för att undvika risker där du är

3.3.4. Uppmaningar och råd – exempel

Det här kan du göra vid ett skyfall som leder till översvämning:

Allmänt:

- Håll dig informerad – ta del av vädervarningar och information från ansvariga myndigheter
- Förbered dig på att det kan bli besvärligt, ta god tid på dig i trafiken och ta inga onödiga risker

Till husägare:

- Flytta fuktkänsliga föremål till en säker plats
- Stäng av elen i de översvämmade rummen. Kontrollera att ev. dräneringspump inte stannar.
- Tryck ner en filt i golvbrunnen och lägg en rejäl tyngd ovanpå
- Pumpa eller ös ut vatten så fort som möjligt och vädra
Om du har möjlighet kan du bygga tillfälliga barriärer för att stoppa mindre översvämningar, t ex med sandsäckar
- Vid en allvarlig nödsituation – ring 112

Till trafikanter och resenärer:

- Om du kör bil, undvik översvämmade vägar. Kör aldrig din bil i vattensamlingar där du inte kan bedöma hur djupt det är
- Se upp för trottoarkanter, refuger och brunnar utan lock som kan finnas dolda under vattnet
- Följ råd från räddningstjänsten och aktuell information via lokalradion, till exempel SR P4 Radio Stockholm

Bilaga:

Modellbeskrivning

Överenskommelse om gemensam funktion för regional samverkan inom ramen för avsiktsförklaringen -En trygg, säker och störningsfri region

Version 2.0

Läsanvisning

Denna beskrivning av modellen för regional samverkan riktar sig främst till dig som arbetar i Stockholmsregionen inom området trygghet, säkerhet och hantering av samhällsstörningar. Den visar hur den beslutade och överenskomna samverkansmodellen är uppbyggd och tänkt att fungera i praktiken. På så sätt är den en viktig gemensam referens i Stockholmsregionen och ett underlag för utbildning och kunskapsspridning för funktioner på inriktande, samordnande och verkställande nivå hos regionens aktörer.

Avsnitten i dokumentet är uppdelade enligt nedan.

1. Inledning

Avsnittet innehåller bakgrunden till modellen *En trygg, säker och störningsfri region*.

2. Principer, gemensamma utgångspunkter och funktioner

Detta avsnitt redogör för de utgångspunkter för arbetet som utgör grunden för den avsiktsförklaring som undertecknats av de regionala aktörerna. Här beskrivs också modellens övergripande struktur samt de förutsättningar och synsätt som krävs för att god samverkan ska komma till stånd.

3. Regional samverkan i teori och praktik

Avsnittet redogör för hur modellen är uppbyggd och hur den är tänkt att användas i praktiken, med fokus på flöden och processer. Syftet är att ge en förståelse för systemet och hur de olika samverkansnivåerna hänger samman.

Relaterade dokument

Ytterligare dokument som är styrande för det gemensamma arbetet är;

- Avsiktsförklaring (2014)
- Överenskommelse (2015)
- Målbild 2019-2022 (2019)

I övrigt finns framtagna rutiner och instruktioner för att stödja specifika funktioner och aktiviteter som hänvisas till i fotnoterna.

Innehållsförteckning

I	Inledning.....	7
1.1	Utmaningar och förväntningar	7
1.2	Gemensamt arbete ger vinster för samhället.....	7
2	Principer, gemensamma utgångspunkter och funktioner.....	9
2.1	Ansvar och engagemang för det gemensamma.....	9
2.2	Samverkansstrukturer för inriktning och samordning	9
2.3	Övergripande roll- och ansvarsfördelning	11
2.4	Gemensamma resurser	11
2.5	Beredskap och tillgänglighet	11
2.6	Gemensamma teknik- och ledningsstöd.....	12
2.7	Gemensamma grundförmågor	12
2.8	Gemensam samverkansetablering.....	12
2.9	Gemensam utbildning och övning.....	13
2.10	Gemensam/samordnad kommunikation.....	13
3	Regional samverkan i teori och praktik	15
3.1	Hanteringsförutsättningar	15
3.2	Samverkansnivåer och forum.....	15
3.3	Så aktiveras olika forum	19
3.4	Flöden och gemensamma processer	20

1 Inledning

1.1 Utmaningar och förväntningar

Befolkningen i Stockholmsregionen ökar snabbt. Allt fler personer rör sig i trafiken och transporterna ökar, vilket medför att redan små störningar kan få stora konsekvenser. Globaliseringen och informationssamhället skapar ökade behov av omvärldsbevakning och krav på snabb och enhetlig kommunikation, men även nya risker och sårbarheter.

De som bor, arbetar och vistas inom regionen ser regionen som ett sammanhängande system och har höga förväntningar på att samhällets aktörer garanterar ett likartat bemötande, trygghet och säkerhet samt på samhällets förmåga att hantera störningar.

För att klara utmaningarna i vardagen och vid kriser behövs en välfungerande och kontinuerlig samverkan mellan regionens aktörer. En väl inarbetad samverkan i vardagen lägger grunden för en effektiv användning av samhällets resurser och skapar förmåga till att gemensamt hantera större händelser och en god krisberedskap. På så sätt kan händelser begränsas lokalt utan att behöva växa och påverka hela eller större delar av Stockholmsregionen.

Utifrån ett försämrat omvärldsläge har regeringen beslutat om återupptagen totalförsvarsplaneringen. Totalförsvaret består av ett Militärt försvar och ett Civilt försvar, där det civila försvaret ska bygga på krisberedskapens grunder. Detta innebär att arbetet inom Samverkan Stockholmsregionen också ger grunden till att återuppbygga det Civila försvaret och att vidareutveckla och anpassa utformningen av samverkan till denna utvecklingen.

Samverkan Stockholmsregionen är att betrakta som en gemensam infrastruktur. Inom denna struktur ryms gemensamma processer, metoder och resurser för att underlätta och stödja aktörerna i att nå de övergripande gemensamma målen. Det yttersta målet är gemensamma, konkreta leveranser som ger ökad effekt vid alla olika former av samhällsstörningar som regionen kan möta.

1.2 Gemensamt arbete ger vinster för samhället

Syftet med modellen *En trygg, säker och störningsfri region* är att underlätta och främja samverkan både till vardags och vid akuta och omfattande situationer, där samarbetet mellan olika aktörer behöver komma till stånd snabbt och resurserna kan utnyttjas mer effektivt. Modellen är att betrakta som en regional fördjupad tillämpning av MSB:s nationella koncept "Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar" och följer dess principer.

Samverkansmodellen ger bland annat följande vinster för den enskilda organisationen och för dem som bor och besöker regionen:

- En enhetlig struktur för det gemensamma arbetet, med tydliga besluts- och kontaktvägar.
- Högre kunskap om varandras organisationer, roller och behov av information.
- Enklare beslutsfattande i komplexa frågor som rör flera aktörer i regionen.
- Etablerade och kända rutiner för snabb hantering och uppföljning av regionala frågor.
- Effektivare användning av resurser och färre samtidiga kontaktytor.
- Samordnad kommunikation och bättre informationsdelning tack vare gemensamma rutiner, vilket underlättar ett proaktivt agerande och gemensamma budskap.
- Funktionella nätverk för att i möjligaste mån undvika nyckelpersonsberoende.
- Gemensamma utbildningar och övningar för att utveckla och stärka förmågan till att hantera samhällsstörningar.

Tack vare gemensam planering, ett effektivt användande av resurser och ett proaktivt förhållningssätt förhindras och lindras effekterna av vardagliga störningar i regionen, drabbade kan snabbare få hjälp och beslutade åtgärder sker utifrån gemensamma prioriteringar. Samordnad kommunikation underlättar regionala informationsinsatser och en effektiv kriskommunikation, med målet att regionens invånare genom egna val själva kan agera och påverka sin situation.

2 Principer, gemensamma utgångspunkter och funktioner

För att nå effektiv samverkan och syftet med detta krävs gemensamma förhållningssätt och utgångspunkter. I och med detta har vissa grundläggande principer slagits fast vid utvecklingen av en modell för regional samverkan. De bygger dels på erfarenheter av hur man har hanterat händelser i regionen, dels på forskning och erfarenheter i Sverige och i länder med lång historik av olycks- och krishantering.

2.1 Ansvar och engagemang för det gemensamma

Samverkansmodellen förutsätter ett samarbetsklimat baserat på öppenhet och respekt för den enskilda organisationens förutsättningar samt ett tydligt fokus på samhällsnyttan. Samverkan mellan aktörer skapar effektivitet i det gemensamma arbetet, samtidigt som varje enskild aktör kan ta del av andras erfarenheter och kompetenser för att stödja den egna verksamheten.

Varje aktör har ett *eget ansvar* och bidrar aktivt med sitt engagemang, sina erfarenheter och sina kunskaper i det gemensamma arbetet. Alla aktörer behöver löpande pröva behovet av samverkan och ge signaler om det finns behov av detta, både inför, under och efter händelser och skeenden.

Tillsammans bidrar aktörerna till ett koordinerat beslutsfattande genom att inrikta och samordna nödvändiga åtgärder. I detta ingår bland annat att;

- förankra och kontinuerligt utveckla gemensamma rutiner och processer
- representera i regionala samverkansforum med rätt mandat
- identifiera och genomföra gemensamma utbildningsinsatser
- löpande pröva möjligheten att dela resurser och kompetens
- svara för att genomföra beslut och gemensamma inriktningar i egen organisation

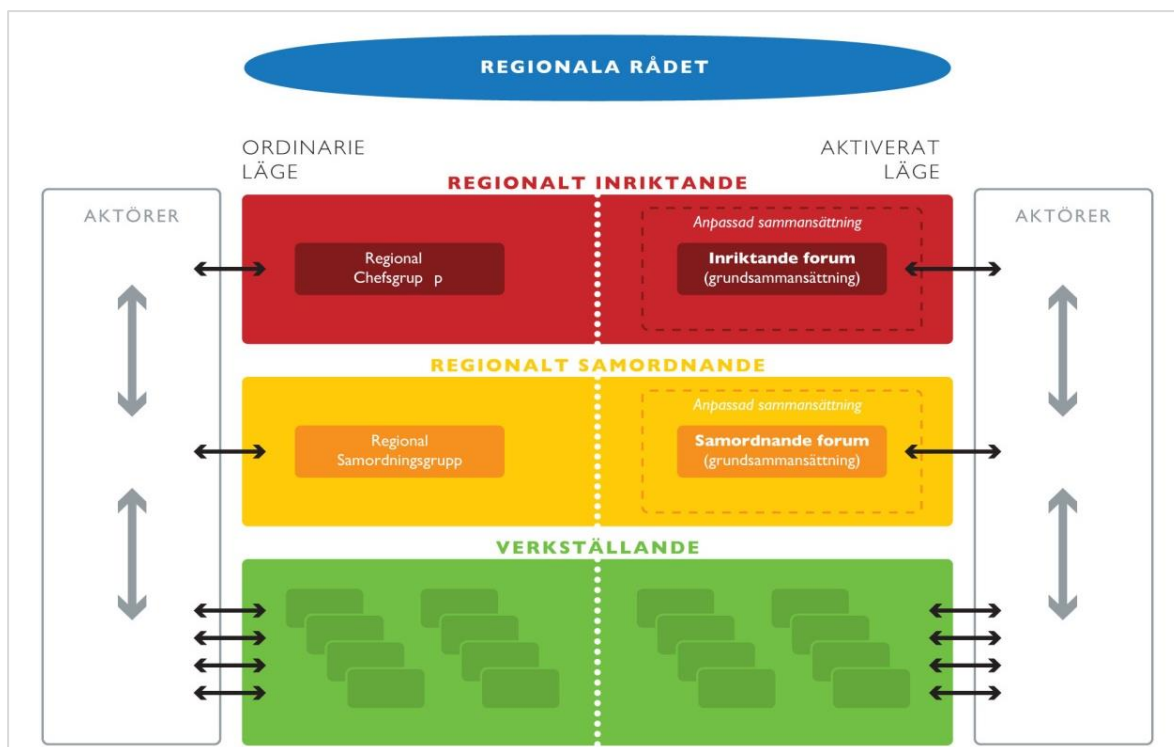
Engagemang innebär att agera utifrån viljan att skapa ett förtroendefullt samarbetsklimat, baserat på öppenhet och respekt för varje enskild organisations förutsättningar. Det kräver dessutom flexibilitet och en vilja att delta i det löpande arbetet. Engagemanget har sin grund i förståelsen för att ingen enskild aktör ensam kan svara upp mot alla de utmaningar som ett komplext samhälle skapar.

Såväl gemensamma som egna interna rutiner för att dela information mellan aktörer behövs för att hålla samverkansforum och den egna organisationen uppdaterade. Med rätt kunskap om rapporteringsvägar, strukturer, beslutsfattande och kommunikation kan den egna organisationen lyfta frågor till rätt instans.

Deltagande innebär att varje organisation sänder representanter med relevant mandat till de olika forumen och att de enskilda aktörernas åtaganden genomförs och följs upp. Ett aktivt deltagande är centralt, liksom en insikt om att gemensamma beslut och inriktningar kan kräva anpassning och flexibilitet från den egna organisationen.

2.2 Samverkansstrukturer för inriktning och samordning

Den beslutade modellen för *En trygg, säker och störningsfri region* innehåller strukturer som ger goda förutsättningar att inrikta och samordna regionala organisationers arbete avseende såväl metod- och förmågeutvecklingsarbete som hantering av händelser. Modellen gäller för alla typer av aktiviteter och händelser och utgör på så sätt en allmängiltig modell för inriktning och samordning när flera organisationer är involverade.

Figur 1: Visualisering av samverkansmodellen med exempel på etablerade forum. Aktörerna leder i egen organisation, men inriktas och samordnas genom samverkan i de fördefinierade samverkansnivåerna och dess forum.

Modellen bygger på tre olika *samverkansnivåer*, som var och en har sitt specifika fokus och syfte när det gäller den gemensamma hanteringen av regionala frågor, nivåernas benämning utgår ifrån detta:

- Regionalt inriktande nivå (organisatoriskt övergripande beslutsmandat)
- Regionalt samordnande nivå (mandat att samordna inom gällande inriktning)
- Verkställande nivå (mandat att genomföra utifrån delegation, praxis och standarder)

Syftet vid regional samverkan är att kunna samordna samhällets agerande utifrån en samlad lägesbild och en gemensam analys ur ett helhetsperspektiv. För att uppnå detta behöver samhällsaktörerna utgå från en gemensam målbild och en genomförandestrategi. I modellen för regional samverkan kallas detta för en *gemensam regional inriktning* och utgör en ram och en vägledning för det som ska samordnas.

Regional samverkan sker enligt modellen både i *ordinarie läge* (löpande arbete, planering, utveckling uppföljning) och i *aktiverat läge* (akuta/specifika situationer och händelser som kräver särskild hantering i en omfattning som inte täcks av ordinarie planerade möten).

Varje samverkansnivå innehåller flera olika forum. Gemensamt för dessa är att deltagarna kallas utifrån funktion och mandat snarare än person, vilket säkerställer att rätt frågor hanteras på rätt sätt i det specifika forumet. Samtliga forum ansvarar även för att återföra information till, och förankra i hemorganisationen, vilket skapar kontinuitet och effektivitet.

Läs mer i kapitlet 3. *Regional samverkan i teori och praktik*.

2.3 Övergripande roll- och ansvarsfördelning

Parterna inom avsiktsförklaringen äger, utvecklar och förvaltar modellen för regional samverkan tillsammans. Genom sitt regionala geografiska områdesansvar har Länsstyrelsen i Stockholm ett övergripande ansvar och därmed även ordförandeskap i regionala rådet och regionala chefsgruppen.

Regionala rådet, med landshövdingen som ordförande, utgör ägarforum och har det övergripande ansvaret för att arbetet sker utifrån intentionerna i den gemensamma avsiktsförklaringen om regional samverkan. I rådet ingår representanter för de berörda aktörernas högsta, politiska beslutsfattare (Ex. Kommunstyrelsens ordförande, Finansregionråd, Styrelseordförande, Regionpolischef etc.). Rådet leder den långsiktiga utvecklingen genom att fastställa fleråriga planer samt fatta gemensamma överenskommelser.

Regionala chefsgruppen inom regionalt inriktande samverkansnivå svarar för att driva, utveckla och löpande följa upp arbetet utifrån Regionala rådets intentioner. Detta görs främst genom att formulera inriktningar och att fatta konsensusbeslut om övergripande mål, ambition, resurstilldelning och genomföranden. Deltagarna i detta forum utgörs av högsta tjänsteperson eller motsvarande funktion i ledningsgrupp (t.ex. kommundirektörer, Räddningschefer, Vd, etc.)

Varje organisation säkerställer att de egna representanterna har rätt mandat utifrån den aktuella samverkansnivån, så att de kan arbeta effektivt och med goda kunskaper om den egna organisationen. Det bidrar till snabb samordning, välgrundade prioriteringar samt möjligheter att göra avsteg från ordinarie inriktningar och uppdrag.

Det finns inga formella gemensamma beslut, men med rätt representation i rätt forum finns förutsättningar för koordinerade, medvetna och väl avvägda beslut. De faktiska besluten måste alltid tas av respektive aktör. De gemensamma arenorna och processerna stödjer att detta sker effektivt.

2.4 Gemensamma resurser

Som stöd i arbetet och för att kvalitetssäkra målet med samverkan har regionens aktörer enats om att inrätta ett gemensamt *samordningskansli*. Kansliets uppdrag är att driva, stödja och följa upp samordningen av det gemensamma arbetet, som bland annat innehåller metodutveckling, utvärdering, kommunikation och händelsehantering, både i ordinarie och aktiverat läge. Kansliets medarbetare är inlånade från aktörerna och tjänstgör i kansliet i rollerna som koordinatörer. Kansliet leds av en samordningschef som rapporterar till regionala chefsgruppen och dess ordförande samt leder arbetet i Regionala samordningsgruppen

I aktiverat läge utgörs de gemensamma resurserna av Regional samverkanskoordinator i beredskap (RSIB) och Regional kommunikationskoordinator (RKK)

Regional samverkanskoordinator i beredskap (RSIB) rekryteras av och arbetar på uppdrag av regionala chefsgruppen, inriktande nivå, och utgör chefsgruppens gemensamma företrädare i aktiverade lägen. Rollen bygger på regionala chefsgruppens erfarenhet och beslut om att regional inriktning och samordning underlättas av en aktörsneutral gemensam funktion.

Funktionen Regional kommunikationskoordinator (RKK) har uppdraget att förbereda och stödja regional kommunikationssamverkan och ansvara för ett aktörsgemensamt helhetsperspektiv i kommunikationsarbetet, utifrån de behov som finns kopplat till händelser och störningar. Funktionen rapporterar inom det samordningsuppdrag som RSIB tilldelats. I de respektive funktionernas uppdragsbeskrivningar ges utförligare bild av uppdrag.

2.5 Beredskap och tillgänglighet

Den överenskomna funktionaliteten bygger på att varje organisation har en kontaktfunktion med beredskap 24/7/365. Kontaktfunktionen förväntas via ordinarie eller alternativa sambandsmedel vara

tillgänglig för samverkanskonferens i regionalt samordnande forum i direkt anslutning till att aktivering sker.

Inom 60 minuter från aktivering förväntas aktörerna kunna genomföra en samverkanskonferens på inriktande nivå. Aktivering av inriktande nivå sker genom kontaktfunktionen.

Särskilt utpekad aktör förväntas att kunna ingå i en regional samverkansstab inom två timmar från aktivering.

2.6 Gemensamma teknik- och ledningsstöd

För att stötta och möjliggöra aktivering och informationsdelning inom samverkansmodellen finns gemensamma teknik- och ledningsstöd. Som en grund för att kunna vara verksam inom samverkansmodellen måste varje aktör utöver beredskap även ha tillgång till systemen och kunna använda dem.

De gemensamma, beslutade systemen är;

- Telefoni – Inkallningssystem samt telefonkonferenssystem
- Rakel - System för säker radiokommunikation.
- (S)WIS - Skyddat webbaserat informationssystem.

Nya system kan tillkomma efter beslut av regionala chefsgruppen

2.7 Gemensamma grundförmågor

Den övergripande målbilden om en trygg säker och störningsfri region har genom beslut i regionala chefsgruppen konkretiserats genom fem gemensamma grundförmågor. För varje grundförmåga finns ett antal definierade delförmågor med beskriven lägstanivå. ¹Dessa utgör stöd för varje aktör att säkra förmåga i egen organisation samt underlag till aktörsgemensamma utbildningar. Delförmågorna utvecklas kontinuerligt utifrån den ambitionsnivå som regionala chefsgruppen beslutar.

Grundförmågorna är:

- 1) Aktivera aktörsgemensamt arbete
- 2) Informationsdela och skapa samlad lägesbild
- 3) Samordna aktörsgemensamt arbete
- 4) Inrikta aktörsgemensamt arbete
- 5) Samordna och inrikta kommunikation

2.8 Gemensam samverkansetablering

Parterna inom Samverkan Stockholmsregionen har tillsammans utvecklat robusta lokaler, rutiner och teknik för att kunna bedriva aktörsgemensamt arbete när det finns behov av en fördjupad inriktning och samordning eller att kunna arbeta vid förändrade hotbilder. Lokalerna avser att stötta det regionala arbetet på samtliga samverkansnivåer.

Samverkansstab

På samordnande nivå görs detta i form av rutiner, lokaler och teknik för s.k. regional samverkansstab. Denna aktiveras när det finns behov av mer fördjupad samverkan och koordinering eller när det av andra skäl inte bedöms vara lämpligt att arbeta via telefon/Rakel. Regional Samverkanskoordinator är ansvarig för att inrikta och koordinera arbetet i staben och samverkansstaben bemannas av samverkanspersoner från de aktörer som främst berörs. Vissa parter är utpekade att alltid ingå utifrån verksamhetens art.

¹¹ För mer information om förmågor se dokument *Gemensamma grundförmågor -Samverkan Stockholmsregionen*

Uppdraget för deltagande organisationers representanter i staben är att;

- bidra med organisatoriskt perspektiv och kompetens för en samlad bedömning av situationen,
- företräda och utgöra länk till egen organisation/stab,
- tolka samhällets behov kopplat till egen organisations uppdrag och roll.

Det fattas inga gemensamma beslut i samverkansstaben utan det är ett sätt att arbeta som möjliggör koordinering och samordning av redan pågående arbete inom aktörernas respektive ansvarsområden.

Operatörskluster

På verkställande nivå finns motsvarande möjligheter till fördjupad samverkan genom rutiner, lokal och teknik för samlokalisering av larm- och ledningsoperatörer i form av ett s.k. operatörskluster.

Deltagare är de aktörer inom Samverkans Stockholmsregionen som bedriver ständig verksamhet i form av operativa ledningscentraler. Syftet är att skapa en snabb och samtidig informationsdelning mellan organisationerna, upprätthålla en operativ lägesbild, utökad koordinering för ökad resursnytta och därigenom kunna agera mer effektivt än annars. Operatörsklustret är verksamt så väl i vardagsproduktion som vid särskilda händelser. Operatörernas roll i arbetet är att:

- representera organisation i det operativa arbetet,
- dela information om händelser som inkommer till organisationen med de andra aktörerna i klustret och därigenom bidra till att skapa en operativ lägesbild
- i dialog med organisationerna i operatörsklustret hantera händelsen så effektivt som möjligt.

Det fattas inga gemensamma beslut i operatörsklustret - det är ett arbetssätt som möjliggör informationsdelning och effektivisering av redan pågående arbete inom aktörernas resp. ansvarsområden.

Samverkansstab och operatörskluster aktiveras ofta, men inte alltid, samtidigt. När båda är aktiverade delas samlad lägesinformation mellan funktionerna. Arbetet i operatörskluster och samverkansstab regleras i gemensamma rutinbeskrivningar.

2.9 Gemensam utbildning och övning

Med gemensamma utbildningar omsätts lärdomar och justerade metoder i faktisk förmåga att nå målet om en trygg, säker och störningsfri region.

Exempel på gemensamma utbildningar är;

- Introduktionsutbildning i regional samverkan vid samhällsstörningar - samordnande nivå
- Introduktionsutbildning i regional samverkan vid samhällsstörningar - inriktade nivå
- Regional samverkanskurs - verkställande nivå
- Utbildning i regional samverkansstab
- Introduktionsutbildningar i WIS och RAKEL

Genom att öva, tränas de färdigheter som utvecklats gemensamt. Övningar syftar till en effektivare hantering och till att identifiera ytterligare utvecklingsbehov. Det är respektive aktörs ansvar att individer som ingår i aktörernas beredskapsfunktioner har inhämtat nödvändig kunskap och färdighet för att kunna fullgöra sin roll och funktion. I detta är de gemensamma förmågesbeskrivningarna, utbildningarna och övningarna viktigt stöd.

2.10 Samordnad kommunikation

Kommunikation är en integrerad del av krishanteringen och bidrar till att ge effekt i hanteringen. Kommunikationen ingår redan i den initiala bedömningen av vilken påverkan en händelse kan leda till i regionen. Vid många händelser ligger fokus främst på *kommunikativa* åtgärder, t ex minska oro, nå ut med rekommendationer om hur människor ska agera, varningar och att skapa förståelse och förtroende för samhällets åtgärder osv. Det är av stor vikt att kommunikationen är samordnad, för att visa att samhället

agerar samordnat, för att ge ökad tydlighet och minska ryktesspridning och för att kunna ge en samlad effekt.

Parterna har arbetat fram en gemensam grundsyn på kommunikation och betraktar kommunikation som en integrerad del i övriga processer. Med detta som grund är kommunikation en naturlig del i agendor, checklistor och metodstöd. I ordinarie läge sker samordningen och utveckling av det regionala kommunikationsarbetet löpande i kommunikatörsnätverk där alla aktörer har representation. I aktiverat läge är kommunikation rutinmässigt det första området att behovsanalysera och samordna, rutiner finns upprättade för snabb start av kommunikationssamverkan.

Som stöd för detta arbete finns inom samordningskansliet rollen regional kommunikationskoordinator, vars uppdrag är att stödja och säkra samordning i arbetet mellan aktörernas kommunikationsfunktioner avseende: gemensamma metoder och rutiner, förberedda budskap, omvärlds- och mediabevakning, lärande och kommunikationssamverkan vid en inträffad händelse

2.11 Förberedda regionala inriktningar

För ett antal typhändelser finns förberedda regionala inriktningar som ska ligga till grund för hur regionen initialt hanterar en sådan typhändelse och som stöd för den fortsatta inriktningen av det gemensamma arbetet. Avsikten är att utgöra kunskapsunderlag och lösa ut svårigheter i förväg, t.ex. roll- och ansvar, juridiska tolkningar samt prioriteringar. Vidare ett stöd för hantering i det aktiverade läget som förberedda åtgärder och analyser samt förberedda budskap. Dokumentet utgör både stöd för regional samordning och för den enskilda organisationens hantering som givet den gemensamma ramen kan koppla på lokala checklistor.

3 Regional samverkan i teori och praktik - Stockholmsregionen

Den beslutade samverkansmodellen utgör en gemensam referensram för parter som behöver samverka. Den gör det möjligt att strukturera och precisera begreppet samverkan och formerna för den, vilket underlättar diskussioner och resonemang kring komplexa samverkansprocesser.

Modellen för regional samverkan utgår huvudsakligen från två dimensioner, *tidsskede* och *samverkansnivå*. Med hjälp av dessa kan man bättre definiera gemensamma hanteringsförutsättningar och mandat, vilket gör det lättare att identifiera och definiera nödvändiga samverkansforum. Det här avsnittet beskriver och ger exempel på regional samverkan med utgångspunkt från dessa begrepp.

3.1 Hanteringsförutsättningar

Både före, under och efter händelser och skeenden finns behov av samverkan och gemensamt agerande. Samverkan före en händelse omfattar förebyggande och förberedande arbete, till exempel metodutveckling, utbildning och planering, men även gemensamt arbete inom kommunikation.

Under en händelse ligger fokus oftast på det rent hanterande arbetet. Efter händelsen handlar det om återställning, återhämtning, återuppbyggnad, uppföljning, utvärdering och lärande.

En och samma händelse kan betraktas olika, beroende av organisation. För en organisation kan händelsen till exempel bedömas som pågående, samtidigt som händelsen för en annan organisation har övergått i ett efterskede. Därför innehåller modellen istället två andra begrepp, *Ordinarie läge* och *Aktiverat läge*. Här utgår aktörerna mer utifrån de gemensamma förutsättningarna att hantera uppgiften, snarare än att bedöma i vilket skede händelsen befinner sig i.

Genom att spegla nivåer, funktioner, processer och rutiner i ordinarie och aktiverat läge sker en kontinuerlig övning och tillämpning i vardagen av de processer och rutiner som är valda att användas vid mer tidskritiska och svårare situationer. Detta igenkännande är en gemensam tillämpning av likhetsprincipen som skapar trygghet och effektiviserar arbetet så väl i aktiverat som ordinarie läge.

Ordinarie läge

Ordinarie läge beskriver all den samverkan som planerat sker i olika grupper och samverkansforum. Här ingår förebyggande, planerande och förberedande arbete, liksom uppföljning, lärande och implementering. Arbetet i *Ordinarie läge* planeras över året och omfattar huvudsakligen personer i ordinarie roll och befattning.

Aktiverat läge

Aktiverat läge beskriver situationen då ett eller flera samverkansforum behöver aktiveras/sammankallas utanför ordinarie planering. Ett aktiverat läge kan sträcka sig från tidigt planeringsstadium till en utdragen återuppbyggnads- och återtagandefas. I jämförelse med ordinarie läge kännetecknas arbetet ofta av kortare planeringsförutsättningar, snabba beslut och med personer i funktionsbefattning.

3.2 Samverkansnivåer och forum

För att kunna agera gemensamt och med gemensamma resurser krävs samverkansforum (exempelvis fysiska möten, telefon-/videokonferenser och chattgrupper), där aktörerna kan dela information, diskutera och samordna arbetet. Erfarenheten visar att för att uppnå en verkningsfull samverkansförmåga behövs både en gemensam ram (inriktning) och samordning samt gemensamma synsätt och utföranden.

Samverkan sker med olika syften och tidsskalor, med olika planeringshorisonter och med krav på beslutsmandat och detaljkunskap. Det är till exempel stor skillnad i mandat för att dela information och analysera behov av åtgärder jämfört med att prioritera uppdrag och resurser samt besluta om en gemensam regional inriktning.

Genom att definiera samverkansnivåer och syftet med olika forum kan man beskriva vilka förväntningar som finns på dem som deltar i olika samverkansgrupper. På så sätt kan man samla funktioner med likartade roller och mandat till samma forum.

Modellen för *En trygg, säker och störningsfri region* bygger på tre samverkansnivåer, som var och en har sitt specifika fokus när det gäller den gemensamma hanteringen av regionala frågor:

- Regionalt inriktande nivå
- Regionalt samordnande nivå
- Verkställande nivå

Inom varje samverkansnivå finns forum både i ordinarie läge respektive aktiverat läge. På regionalt inriktande och regionalt samordnande nivå finns normalt ett huvudforum. På verkställande nivå finns per definition oftast flera parallella forum.

Regionalt inriktande nivå

Inom den regionalt inriktande nivån finns samverkanforum som sätter ramar och fastställer övergripande policy ur ett regionalt perspektiv. Man arbetar långsiktigt och anger inriktningen för hur en händelse eller en fråga ska hanteras och prioriteras.

Deltagarmandat: motsvarande beslutsfattare på organisatoriskt övergripande nivå.

Här finns följande forum:

Regional chefsgrupp (ordinarie läge)

Den regionala chefsgruppen hanterar frågor i ordinarie läge, till exempel generell tilldelning av resurser för gemensamma utvecklings- och planeringsarbeten, ramar för ambitionsnivåer och ekonomisk uppföljning. Gruppen beslutar om gemensamma implementeringsåtgärder och fattar löpande inriktningsbeslut. Ordförande är Länsöverdirektören vid Länsstyrelsen Stockholms län. Regionala chefsgruppen genomför möten varannan månad utifrån en stående agenda. Samordningschef är föredragande på mötet och driver beredningsprocesser inför mötena.

Regionalt inriktande forum (aktiverat läge)

Sammanfattas vid behov vid aktiverat läge för att arbeta med den övergripande, regionala hanteringen och med gemensamma prioriteringar. Forumet anger ramar, inriktning och ambitionsnivåer i samband med specifika händelser och skeenden. Fler aktörer kan komma att delta, efter analys av händelsens art och utveckling. Arbetet leds om inget annat meddelas av Länsstyrelsen. Regional samverkanskoordinator i beredskap är föredragande i gruppen och stödjer avseende analys och behov av inriktning.

Regionalt samordnande nivå

Nivån innehåller forum som samordnar och aktiverar gemensamma åtgärder och resurser som rör en specifik händelse eller fråga. På de regionala samverkanskonferenserna hanteras varje vecka bland annat informationsdelning och lägesbilder samt analys av behov av samverkan och planering.

Deltagarmandat: motsvarande att övergripande genomföra och samordna verksamhet utifrån delegation och inriktning.

På denna nivå finns följande forum:

Regional samordningsgrupp (ordinarie läge)

Gruppen arbetar med utveckling, implementering och uppföljning av ärenden. Exempel: Uppföljning av resultat från projekt- och planeringsgrupper samt samordning av gemensamma projekt och aktiviteter. Gruppen startar, följer upp och godkänner beslutade projekt, aktiviteter och tematiska grupper samt analyserar och föreslår gemensamma åtgärder. Värdskapet för gruppen är roterande och arbetet leds av samordningschef *Samverkan Stockholmsregionen*.

Forumet följer upp de temaområden som beslutats inom Samverkan Stockholmsregionen. Varje temaområde har egna arbetsgrupper som rapporterar till forumet:

- Utbildning
- Övning
- Omvärldsbevakning och gemensam planering
- Utvärdering och lärande
- Risk- och sårbarhetsanalyser
- Kommunikation
- Teknik och ledningsstöd
- Säkerhetsskydd
- Krisstöd

Regional samverkanskonferens (ordinarie läge)

Ett samverkansforum som genomförs en gång i veckan, torsdagar kl. 16.00, för att utbyta information, göra en omvärldsanalys samt ta fram en samlad lägesbild och gemensam analys. Syftet är att kunna identifiera och formulera behov av samordning och kommande samverkan. Vård för forumet är Länsstyrelsen och dess tjänsteman i beredskap, Regional samverkanskoordinator i beredskap inriktar mötets agenda och summerar åtgärder. I denna konferens deltar även Regional kommunikationskoordinator med ansvar för att i ett tidigt skede kunna identifiera behov av samordnad kommunikation.

Regionalt samordnande forum (aktiverat läge)

Forumet aktiveras i samband med en akut situation eller skeende och tar då fram en samlad lägesbild samt analyserar behovet av gemensamma resurser och samordnad/gemensam kommunikation. Forumet arbetar inom de ramar som fastställts av inriktande forum. Vid behov bjuds andra berörda aktörer in. Länsstyrelsen är värd och moderator för mötet vars innehåll inriktas och summeras av Regional samverkanskoordinator. Forumet initierar och samordnar vid behov även aktörsgemensamma arbetsgrupper/stabsfunktioner (lägesbild, analys och/eller kommunikation) Forumet möts vanligen via telefon eller Rakel men förmåga finns även för att samlas fysiskt i en samverkansstab².

Vid behov av kommunikationssamordning i ett aktiverat läge kan kompletterande möten med fokus på detta genomföras med länets kommunikatörer. Arbetet leds av Regional kommunikationskoordinator.

Verkställande nivå

Verkställande nivå beskriver, i förhållande till regionalt inriktande och samordnande nivå, all den form av bilateral eller multilateral samverkan som sker mellan aktörerna men som normalt inte har ett övergripande regionalt perspektiv, dvs mer kopplat till enskilda aktörer, geografiskt eller ämnesmässigt avgränsade delar, skeenden och situationer.

I ordinarie läge exemplifieras det t.ex. av specifika samverkansgrupperingar som utvecklar operativa metoder och planer. I aktiverat läge exemplifieras det t.ex. av operativ samverkan på fältet och samverkan mellan olika ledningscentraler. Den enskilda händelsen står i centrum och fokus är på utförarnivå.

I aktiverat läge hanteras vanligtvis händelser, uppdrag och ageranden utifrån relativt korta tidsskalor. Händelserna i sig kan vara mycket komplexa och leda till kontakter med högre beslutsfattare internt hos berörda aktörer. Det är med andra ord den nivå där det mesta samverkansarbetet sker. Den verkställande nivån har en naturlig och viktig uppgift att initiera kontakt med och förmedla händelser vidare till samordnande och inriktande nivå.

² Se 2.6 Samverkansetablering

Deltagarmandat: Utifrån delegation, inriktning och standardrutiner.

Samverkan på Verkställande nivå i ordinarie läge

På den här nivån finns forum som består av olika samverkansgrupper, som löpande eller under en begränsad tid arbetar med specifika frågor, projekt och aktiviteter. Flera verkställande forum kan vara aktiva samtidigt. Inga krav på formella ordföranden finns.

Ett av de områden som identifierats som gemensamt intressant och viktigt för det gemensamma regionala arbetet är samverkan mellan regionens ledningscentraler. Inom forumet *Verkställande forum – Ledningscentraler* hanteras bl.a. utveckling och uppföljning av processer som effektiv larmhantering, operativ lägesbild och eskalering av händelser till regionalt samordnande nivå. Deltagarna är de organisationer som dygnet runt driver ledningscentraler.

Samverkan på Verkställande nivå i aktiverat läge

Samverkan som definitionsmässigt är på verkställande nivå sker kontinuerligt vid behov och i samband med särskilda händelser, till exempel daglig samverkan mellan ledningscentraler, arbete i operatörs-kuster, kontakter mellan olika aktörer eller vid formering av lokala samverkansgrupper på fältet.

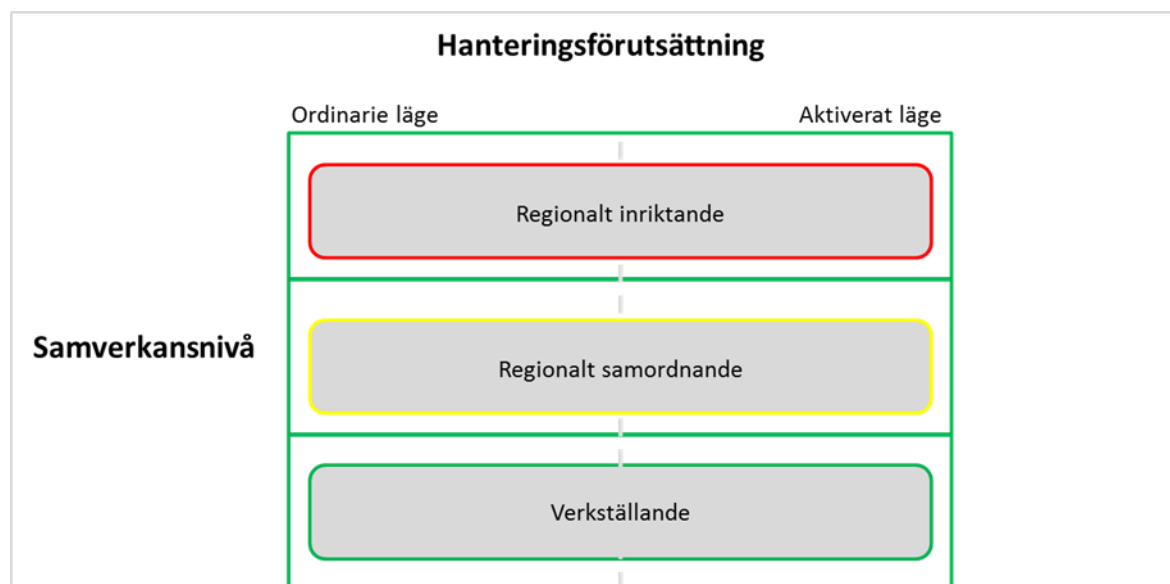

Fig. 2 Samverkansnivåer, ett sätt att beskriva mandat och uppdrag för olika samverkansforum.

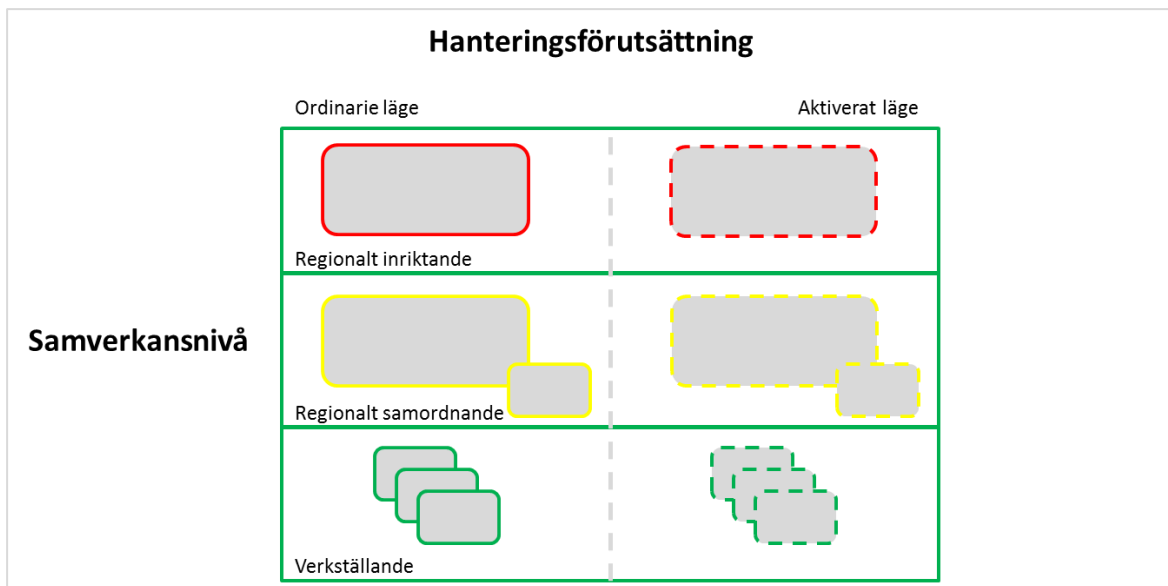

Fig. 3 Olika samverkansforum inom modellen för regionala samverkan

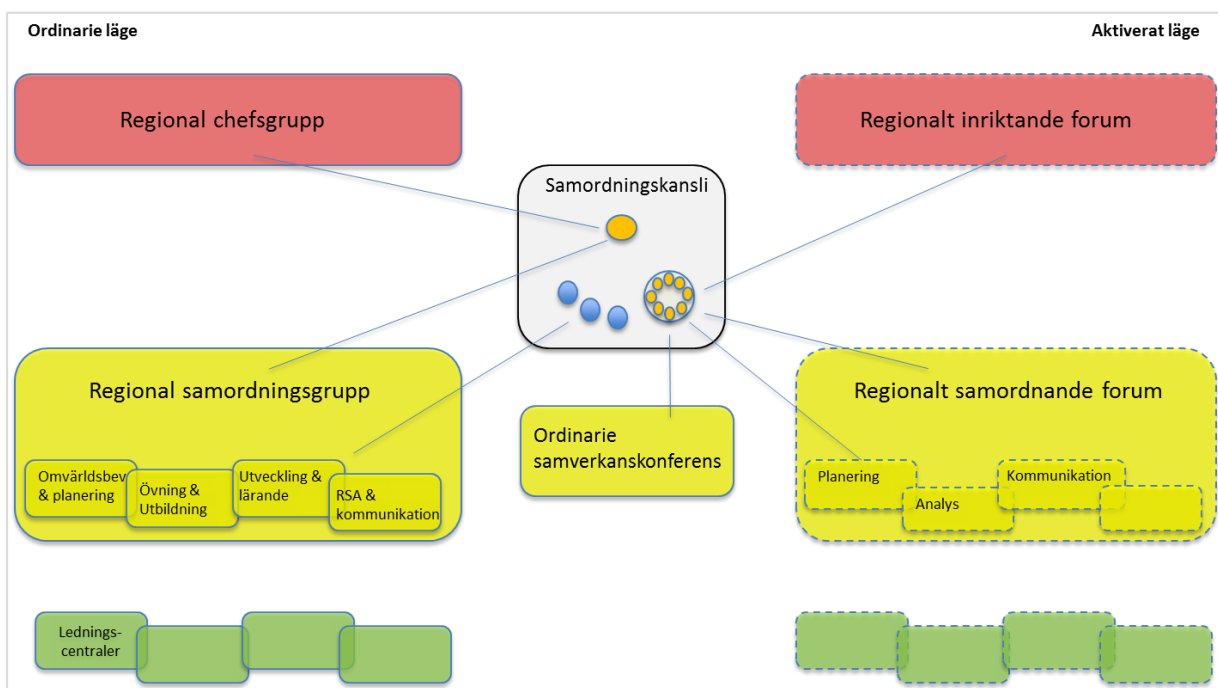

Fig 4. Visualisering av etablerade forum och temagrupper och hur samordningskansliet kopplar till forumen i ordinarie respektive aktiverat läge.

3.3 Så aktiveras olika forum

Beslut om aktivering av ett forum på regionalt samordnande och inriktande nivå kan initieras antingen av aktörerna var för sig eller av ett redan verksamt forum, varpå Länsstyrelsen i Stockholms tjänsteman i beredskap (TiB) kontaktas. Länsstyrelsen sammankallar i sin tur det berörda forumet. Detta gäl-

ler även när en utomstående aktör påkallar behovet av aktivering. Samverkan aktiveras genom telefoni eller via RAKEL, valet avgörs bl.a. av tillgången till telefoni och vilken typ av information som ska delas.

Länsstyrelsens tjänsteman i beredskap är normalt *mötesvärd*, modererar mötena och dokumenterar arbetet i form av en lägesbild. Arbetet sker i nära arbete med den person som tjänstgör som *Regional samverkanskoordinator* som inriktar mötena och sammanfattar åtgärdsbehov. Tillsammans med kommunikationskoordinator

De regionalt inriktande och samordnande forumen behöver inte vara aktiverade samtidigt; det beror på situationen. Normalt sett aktiveras i första hand det samordnande forumet. Det är där den mesta informationsdelningen sker, samlad lägesbild skapas och det regionala arbetet samordnas.

När en händelse uppstår är det viktigt att snabbt sammankalla berörda aktörer för att hantera den specifika situationen. Utifrån händelsens art och utveckling kan sammansättningen i olika forum växla och fler aktörer kallas in, och man får därmed en anpassad sammansättning utifrån *aktörsanalys*.

Initialt kallas alla aktörer som finns på listan i inkallningssystemet (UMS)³ i till samverkansmöte. Därefter avgör varje aktör själv behovet av fortsatt deltagande in den aktuella händelsen.

Vilka resurser som behövs beror på den aktuella situationen. Analys om behov av anpassad sammansättning av forumen görs löpande.

Lägesbilder publiceras i WIS, varje aktör administrerar själv vilka funktioner och individer som har behörighet till WIS.

Informationsunderrättelser

Om en aktör snabbt vill gå ut med information för kännedom till övriga aktörer kan en s.k. informationsunderrättelse skapas i WIS. Detta medför att alla som har valt att ta emot sådana meddelanden får ett sms/email med den informationen. På detta sätt kan information delas även om det inte initialt bedömts som kritiskt eller behov av en samverkanskonferens.

3.4 Flöden och gemensamma processer

För att säkra en effektiv samverkan och ett bra resultat behövs ett antal grundprocesser som redovisas nedan. I modellen har dagordningar och rutiner i de gemensamma forumen anpassats för att säkra de önskade flödena mellan dem samt mellan forumen och respektive organisation.

En stor del av samverksarbetet består av kommunikation i olika former. Kommunikation är dock inte en fristående process, utan en integrerad del av samtliga gemensamma processer och har därför vävts in i metodstöd och rutinbeskrivningar. Utveckling, breddning och förankring av regional kommunikationssamordning är aktivt och bedrivs i ordinarie läge som ett nätverksarbete inom ramen för temaområdet " Kommunikation"⁴

I aktiverat läge leds kommunikationssamordningen av Regional kommunikationskoordinator med stöd av länets kommunikatörer.

Utveckling och lärande

I det gemensamma arbetet är det viktigt att kontinuerligt ta tillvara olika former av erfarenheter, såväl inom som utanför regionen, och att omsätta dessa i praktiken.

³ se 2.6 Gemensam teknik och ledningsstöd

⁴ se 2.10 Kommunikation

En av de grundläggande förutsättningarna är att upprätthålla en tillåtande kultur för att testa nya arbetssätt och förfina och justera befintliga allt eftersom behov uppstår eller när nya erfarenheter kommer till.

Erfarenheter kan tas tillvara antingen genom att sprida redan befintlig kunskap eller genom att ta fram nya underlag. I många fall kommer det att finnas tidigare underlag som kan bidra till kunskapsutvecklingen, till exempel forskningsrapporter och andra studier, lärdomar från genomförda projekt samt utvärderingar av inträffade händelser. Dessa behöver gemensamt beredas, analyseras och implementeras. Inom *Samverkan Stockholmsregionen* finns det också behov av att vid olika tillfällen utveckla ny kunskap, t.ex. vilka slutsatser som kan dras i samband med uppföljning av händelsehantering. Det kan handla om utvärdering av en i förväg känd händelse (till exempel statsbesök eller snöstorm), plötsligt uppkommen händelse (till exempel terroristattentat) samt skeenden, händelser och/eller trender. Andra exempel på nya underlag är beställning av forskning, utredning och analyser.

Processbeskrivningen nedan (figur 5) gör det möjligt att tillsammans ta tillvara erfarenheter från samtliga kunskapsunderlag.

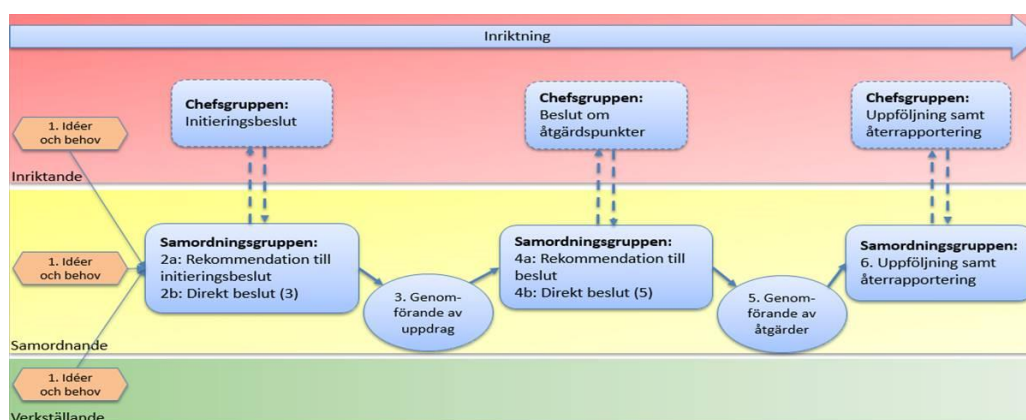

Fig 5. Utifrån en löpande och systematisk behovsinventering startar processen för utveckling och lärande. Vid behov av omedelbara rutinjusteringar hanteras ärendet givet ett aktiverat läge.

Exempel 1: Löpande uppföljning av händelsehantering

Under en samverkanskonferens i ordinarie läge (varje torsdag kl. 16) framkommer synpunkter om att en händelse tidigare i veckan inte hanterades enligt de överenskomna rutinerna. Efter en kort diskussion kommer man fram till att via mötesdokumentationen lyfta ärendet till Regionala samordningsgruppen (1). Vid mötet i regionala samordningsgruppen ser man ett mönster i den aktuella frågan och tar ett direkt beslut (2a) om att frågan ska utredas och beredas med hjälp av interna resurser. Utredningen (3) pekar på att processen fortfarande är relevant, men man föreslår vissa förtydliganden och en enklare form av gemensam *informationsinsats*. Samordningsgruppen instämmer i förslaget, beslutar om vad som ska göras (4b) samt ger samordningskansliet i uppgift att genomföra det (5). Regionala chefsgruppen informeras för kännedom vid nästa möte. Åtgärden följs upp vid kommande möte i regionala samordningsgruppen (6).

Exempel 2: Att initiera och genomföra omfattande utveckling

I Regionala samordningsgruppen har man påpekat behovet av att utveckla teknikstödet för regional informationsdelning (1) samt tagit fram ett förslag till projektbeskrivning. Under nästa möte går samordningsgruppen igenom förslaget till projektdirektiv och budget samt skickar det vidare till regionala chefsgruppen (2a). Där blir ärendet en formell beslutspunkt på dagordningen och föredras av Samordningschef Samverkan Stockholmsregionen. Chefsgruppen ger Samordningschef i uppdrag att genomföra projektet med de resurser som avropats (3). Ärendet avrapporteras löpande och slutredovisas i

regionala samordningsgruppen, där projektets förslag till åtgärder och handlingsplan värderas och kvalitetssäkras (4a). Förslag till beslut går till chefsgruppen, som beslutar om åtgärder. Parterna genomför föreslagna åtgärder (5). Regionala samordningsgruppen samordnar och följer upp genomförandet (6).

Gemensam regional inriktning

Syfte vid regional samverkan är att kunna samordna samhällets agerande utifrån en samlad lägesbild och en gemensam analys. För att uppnå detta behöver samhällsaktörerna utgå från en gemensam målbild och en strategi för att nå den. I modellen för regional samverkan kallas det för en *gemensam regional inriktning* och utgör en ram och en vägledning för det som ska samordnas. En gemensam regional inriktning kan utarbetas i förväg för typhändelser (förberedd inriktning) men också vid behov inför eller under hantering av händelse.

Varje aktör har i grunden en inriktning som består av de riktlinjer och mål som finns för den egna verksamheten. Vid en händelse där flera aktörer är involverade är det inte säkert att de åtgärder som sker utifrån en enskild organisations prioriteringar är de åtgärder som är bäst för helheten. I vissa fall nås en större samhällseffekt genom att istället stötta en annan aktörs uppdrag med sina egna resurser eller genom att omprioritera till förmån för andra samhällsfunktioner, det vill säga göra avsteg från egna inriktningar och normala prioriteringar.

Processen för att nå en regional inriktning bygger på att forum på regionalt samordnande nivå tar fram förslag till inriktning som forum på inriktande nivå sedan bedömer och fastställer. Beroende av ärende och tidsutrymme sker det i ordinarie läge, aktiverat läge eller en blandning.

Exempel 3, arbetsgång vid aktiverande av planeringsgrupp vid planerad händelse

Vid ett möte i den Regionala Samordningsgruppen informerar Polisen om att ett större evenemang kommer att genomföras om sex månader. Samordningsgruppen bedömer att det finns ett stort behov av gemensam planering och gemensamma förberedelser.

Gruppen beslutar om att definiera behoven och att lyfta ärendet till kommande Regionala Chefsgruppsmöte, som i sin tur fattar beslut om att tillsätta en gemensam planeringsgrupp. Målet med planeringen beskrivs som en gemensam regional inriktning och utgör grund för planeringsgruppens arbete. En regional samverkanskoordinator utses som sammankallande med stöd i kommunikationsfrågor av regional kommunikationskoordinator. Planeringsgruppens arbete återspeglaras i de ordinarie forumen.

Exempel 4, hanteringsgång aktiverat läge:

En aktiverad samverkanskonferens genomförs utifrån en vädervarning klass 2 från SMHI, stora mängder snö förväntas i Svealand, med start inom 24 timmar. Under konferensen är lägesbilden och den gemensamma analysen att händelsen kommer att leda till omfattande påverkan på trafik och samhällsflöden. Den regionalt inriktande nivån behöver aktiveras och bedömnigen är att en gemensam regional inriktning bör tas fram i syfte att ge stöd och vara underlag för gemensamma prioriteringar av samhällsviktiga verksamheter, samlade resurser för t.ex. snöröjning samt kommunikation och gemensamma budskap.

Vid konferensen utses en analys- och beredningsgrupp som under samordning av Regional Samverkanskoordinator i beredskap tar fram ett underlag till gemensam regional inriktning. Inriktningen innehåller utöver målbild och gemensamma prioriteringar också riktlinjer och strukturer för det fortsatta gemensamma arbetet samt grunden avseende kommunikation och samordnade/gemensamma budskap. Som hjälp och stöd i framtagandet nyttjas det metodstöd som parterna gemensamt utvecklat.

Inriktningen föredras via telefonkonferens för regionalt inriktande forum som efter några kommentarer och smärre justeringar fastställer dokumentet och kommunicerar den i egen organisation. Inriktningen ligger nu som ram för både det enskilda och det gemensamma arbetet. Se figur 6 nedan.

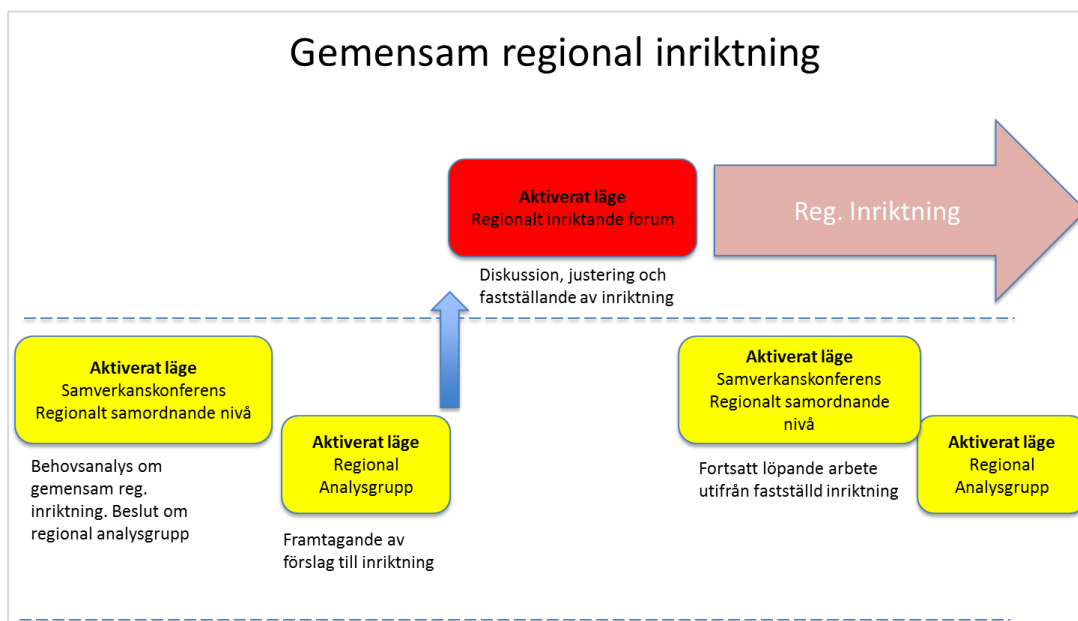

Fig 6. Exempel på arbetsflöde vid framtagande av gemensam regional inriktning

Behov av mer stöd och dokumentation?

För flera delar av arbetet finns framtagna process- och rutinbeskrivningar, metodstöd och checklistor. Dessa är av dynamisk karaktär och har därför valts att inte mer ingående redovisas i denna text. På webbplatsen www.samverkanstockholmsregionen.se under fliken dokumentation kan dessa laddas hem. Du kan också kontakta samordningskansliet genom info@samverkanstockholmsregionen.se